

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА

Факультет економіки та управління

Кафедра національної економіки та публічного управління

**ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА
ПРОГРАМА**

ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ

СПЕЦІАЛЬНІСТЬ

Публічне управління
та адміністрування
28 Публічне управління
та адміністрування
281 Публічне управління
та адміністрування

Форма навчання: **очна (денна)**

КВАЛІФІКАЦІЙНА БАКАЛАВРСЬКА РОБОТА

на тему «Державна політика щодо реінтеграції тимчасово окупованих територій
України»

здобувача **Ємця Дмитрія Олеговича** _____

Науковий керівник: *д.держ.упр., проф. Карлова В.В.* _____

**Робота допущена до захисту перед екзаменаційною комісією
з атестації здобувачів вищої освіти (ЕК)**

Завідувач кафедри: *д.держ.упр., проф. Карпенко О.В.* _____

Київ 2023

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ВАДИМА ГЕТЬМАНА

Факультет економіки та управління
Кафедра національної економіки та публічного управління

**ОСВІТНЬО-ПРОФЕСІЙНА
ПРОГРАМА**

ГАЛУЗЬ ЗНАНЬ

СПЕЦІАЛЬНІСТЬ

Публічне управління
та адміністрування
28 Публічне управління
та адміністрування
281 Публічне управління
та адміністрування

ПОГОДЖЕНО

Керівник проектної групи (гарант)
освітньо-професійної програми

Н.В. Федірко

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

О.В. Карпенко

2023 р.

2023 р.

ІНДИВІДУАЛЬНЕ ЗАВДАННЯ

здобувачу вищої освіти Ємцю Дмитрію Олеговичу
очної (денної) форми навчання

на підготовку кваліфікаційної бакалаврської роботи

на тему «Державна політика щодо реінтеграції тимчасово окупованих територій України»

Тему затверджено наказом ректора Університету від «24» лютого 2023 р. № 373-ст

Кваліфікаційна бакалаврська робота виконується на матеріалах монографічних досліджень вітчизняних і зарубіжних вчених, в яких досліджувалися проблеми державної політики щодо реінтеграції тимчасово окупованих територій, статистичних та соціологічних даних; нормативно-правових актів України; актуальної інформації періодичних та інформаційних видань, ресурсів мережі Інтернет.

План кваліфікаційної бакалаврської роботи

Розділ 1	Теоретичні засади державної політики щодо реінтеграції тимчасово окупованих територій
Розділ 2	Особливості вироблення державної політики щодо реінтеграції тимчасово окупованих територій України
Розділ 3	Шляхи удосконалення державної політики щодо реінтеграції тимчасово окупованих територій України

Об'єкт дослідження:	реінтеграція тимчасово окупованих територій
Предмет дослідження:	державна політика щодо реінтеграції тимчасово окупованих територій України
Мета кваліфікаційної бакалаврської роботи:	аналіз особливостей вироблення та реалізації державної політики щодо реінтеграції тимчасово окупованих територій України та визначення шляхів її удосконалення з використанням кращих практик зарубіжного досвіду.

Конкретні завдання, які здобувач повинен виконати для досягнення поставленої мети:

У розділі 1	- З'ясувати сутність та поняття державної політики щодо реінтеграції тимчасово окупованих територій - Проаналізувати моделі державної політики щодо реінтеграції тимчасово окупованих територій
У розділі 2	- Розкрити організаційно-управлінські механізми реалізації державної політики щодо реінтеграції тимчасово окупованих територій. - Проаналізувати нормативно-правові засади державної політики щодо реінтеграції тимчасово окупованих територій
У розділі 3	- Проаналізувати кращі практики міжнародного досвіду реалізації державної політики щодо реінтеграції тимчасово окупованих територій - Визначити напрями удосконалення нормативно-правового забезпечення державної політики щодо реінтеграції тимчасово окупованих територій України.

**Завдання підготував
науковий керівник**

Карлова В.В., д.держ. упр., професор

**Завдання одержав
здобувач**

Ємець Д.О.

«01» квітня 2023 р.

«01» квітня 2023 р.

Реферат

Кваліфікаційна бакалаврська робота містить 55 сторінок, 4 таблиці, 5 рисунків, список використаних джерел з 52 найменувань.

«Державна політика щодо реінтеграції тимчасово окупованих територій України»

Об'єкт дослідження – реінтеграція тимчасово окупованих територій.

Предмет дослідження – державна політика щодо реінтеграції тимчасово окупованих територій України.

Мета кваліфікаційної бакалаврської роботи – аналіз вироблення та реалізації державної політики щодо реінтеграції тимчасово окупованих територій України та визначення шляхів її удосконалення з використанням кращих практик зарубіжного досвіду.

Відповідно до поставленої мети були визначені такі *завдання*:

- з'ясувати сутність та поняття державної політики щодо реінтеграції тимчасово окупованих територій;
- розкрити організаційно-управлінські механізми реалізації державної політики щодо реінтеграції тимчасово окупованих територій;
- охарактеризувати нормативно-правові засади державної політики щодо реінтеграції тимчасово окупованих територій;
- проаналізувати кращі практики міжнародного досвіду реалізації державної політики щодо реінтеграції тимчасово окупованих територій;
- визначити напрями удосконалення державної політики щодо реінтеграції тимчасово окупованих територій України.

Практичне значення отриманих результатів дослідження полягає у тому, що основні положення, висновки і пропозиції можуть бути використані в практичній діяльності органів публічної влади, зокрема щодо удосконалення нормативно-правового забезпечення державної політики щодо реінтеграції тимчасово окупованих територій України в контексті зарубіжного досвіду, у навчальному процесі при підготовці бакалаврів і магістрів публічного управління

та адміністрування, перепідготовці й підвищенні кваліфікації управлінських кадрів, у практичній діяльності громадських організацій.

Рік виконання кваліфікаційної бакалаврської роботи 2023.

Рік захисту роботи 2023.

Ключові слова: російсько-українська війна, державна політика, деокупація, реінтеграція тимчасово окупованих територій, державна політика щодо реінтеграції тимчасово окупованих територій, міжнародний досвід реалізації державної політики щодо реінтеграції тимчасово окупованих територій.

ВІДГУК

про кваліфікаційну бакалаврську роботу

здобувача факультету економіки та управління освітньо-професійної програми

«Публічне управління та адміністрування» ЄМЦЯ Дмитрія Олеговича

на тему «Державна політика щодо реінтеграції тимчасово окупованих територій

України»

1. Актуальність теми дослідження не викликає сумнівів. Внаслідок військової агресії російської федерації, Україна втратила контроль над рядом територій, таких як: Автономна Республіка Крим, частиною територій адміністративно-територіальних одиниць Донецької, Луганської, Запорізької та Херсонської областей. Проведення окупаційними військовими адміністраціями рф на тимчасово окупованих частинах територій Донецької, Луганської, Запорізької та Херсонської областей псевдо-референдумів щодо згоди приєднання цих областей до росії в якості суб'єктів федерації, було здійснено з порушенням норм міжнародного права та прав людини, що було засвідчено ООН та міжнародною спільнотою. Завдяки Збройним силам України наразі звільнено більше половини окупованих територій з початку повномасштабного вторгнення сусідньої держави, що неодмінно потребує проведення державної політики реінтеграції цих територій, яка б враховувала міжнародний досвід та специфіку українських реалій. Також, подальший контрнаступ Збройних сил України призведе до звільнення з під окупації ще більших теренів, що посилює актуальність досліджуваної проблеми.

2. Позитивними рисами кваліфікаційної роботи є ґрунтовний аналіз праць вітчизняних і зарубіжних дослідників, що дало змогу з'ясувати сутність та поняття державної політики щодо реінтеграції тимчасово окупованих територій, вивчення нормативно-правових актів, які врегульовують основні питання зазначеної політики, уможливило визначити її нормативно-правові засади. У роботі розкриті організаційно-управлінські механізми реалізації державної політики щодо реінтеграції тимчасово окупованих територій. Автор здійснив аналіз міжнародного досвіду щодо реінтеграції тимчасово окупованих територій та можливостей його впровадження в Україні.

3. До самостійних розробок автора можна віднести визначення шляхів удосконалення державної політики щодо реінтеграції тимчасово окупованих територій України з врахуванням кращих практик зарубіжних країн, зокрема Хорватії, Чехословаччини, Іспанії.

4. Цінність теоретичних висновків та практичних рекомендацій підтверджується тим, що розроблені автором висновки і пропозиції дослідження можуть бути використані в практичній діяльності органів публічної влади, зокрема щодо удосконалення нормативно-

правового забезпечення державної політики щодо реінтеграції тимчасово окупованих територій України в контексті зарубіжного досвіду, у навчальному процесі при підготовці бакалаврів і магістрів публічного управління та адміністрування, перепідготовці й підвищенні кваліфікації управлінських кадрів, у практичній діяльності громадських організацій.

5. Оцінюючи в цілому позитивно кваліфікаційну бакалаврську роботу Ємця Д.О., слід вказати на окремі дискусійні положення та висловити таке *зауваження*. Серед розроблених практичних рекомендацій автор, зокрема зазначає, що вони можуть бути корисними громадським організаціям, проте не конкретизує саме чим. Вважаємо, що доцільно було б надати конкретні пропозиції, виходячи з важливої ролі громадянського суспільства у реалізації державної політики щодо реінтеграції окупованих територій України. Проте зазначене дискусійне положення не знижує загальної високої оцінки дослідження.

6. *Загальна оцінка кваліфікаційної бакалаврської роботи та її допущення до захисту перед ЕК.* Кваліфікаційна бакалаврська робота в цілому відповідає вимогам, поставленим індивідуальні завдання виконано на високому рівні. Робота рекомендується до захисту з оцінкою «відмінно».

Науковий керівник

д.держ.упр., професор,

професор кафедри національної економіки

та публічного управління

В.В.Карлова

ЗМІСТ

ВСТУП	2
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ЩОДО РЕІНТЕГРАЦІЇ ТИМЧАСОВО ОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЙ	5
1.1 Сутність та поняття державної політики щодо реінтеграції тимчасово окупованих територій	5
1.2 Моделі державної політики щодо реінтеграції тимчасово окупованих територій	14
РОЗДІЛ 2 ОСОБЛИВОСТІ ВИРОБЛЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ЩОДО РЕІНТЕГРАЦІЇ ТИМЧАСОВО ОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЙ УКРАЇНИ	19
2.1 Організаційно-управлінські механізми реалізації державної політики щодо реінтеграції тимчасово окупованих територій	19
2.2. Нормативно-правові засади державної політики щодо реінтеграції тимчасово окупованих територій	25
РОЗДІЛ 3 ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ЩОДО РЕІНТЕГРАЦІЇ ТИМЧАСОВО ОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЙ УКРАЇНИ	32
3.1 Використання кращих практик міжнародного досвіду реалізації державної політики щодо реінтеграції тимчасово окупованих територій	32
3.2 Удосконалення нормативно-правового забезпечення державної політики щодо реінтеграції тимчасово окупованих територій України	41
ВИСНОВКИ	47
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	50
ДОДАТКИ	1

ВСТУП

Актуальність теми. Обрана нами тема є надзвичайно актуальною, адже наразі близько 15% суверенних територій України, окуповані російською федерацією. Внаслідок військової агресії російської федерації, Україна втратила контроль над рядом територій, таких як: Автономна Республіка Крим, частиною територій адміністративно-територіальних одиниць Донецької, Луганської, Запорізької та Херсонської областей. Проведення 23 – 27 вересня 2022 року окупаційними військовими адміністраціями рф на тимчасово окупованих частинах територій Донецької, Луганської, Запорізької та Херсонської областей псевдо-референдумів щодо згоди приєднання цих областей до росії в якості суб'єктів федерації, було здійснено з порушенням норм міжнародного права та прав людини, що було засвідчено ООН та міжнародною спільнотою. Через успішні наступи Збройних сил України в 2022 році, було звільнено більш ніж половину окупованих територій з 24.02.22, що неодмінно потребує проведення державної політики реінтеграції цих величезних територій, яка б враховувала міжнародний досвід та специфіку українських реалій. Також, подальший контрнаступ Збройних сил України призведе до звільнення з під окупації ще більших теренів, що посилює актуальність досліджуваної проблеми.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В даній роботі нами було проаналізовано праці вітчизняних дослідників, таких як О.Бондаренко, О.Кучеренко, Т.Малоголова, Н.Мороз, М.Орел, Ж.Яківчук, які досліджували різні аспекти вироблення і реалізації державної політики щодо реінтеграції тимчасово окупованих територій, а також праці зарубіжних дослідників, зокрема Я.Гросманн, Д.Мар'ян, З.Раделіч, В.Павлакович, в яких аналізується зарубіжний досвід політики щодо реінтеграції тимчасово окупованих територій. Однак окремого цілісного дослідження потребує проблема особливостей вироблення і реалізації державної політики щодо реінтеграції тимчасово окупованих територій з врахуванням вітчизняних реалій та кращого зарубіжного досвіду.

Мета і завдання дослідження. Метою дослідження є аналіз вироблення та реалізації державної політики щодо реінтеграції тимчасово окупованих територій України та визначення шляхів її удосконалення з використанням кращих практик зарубіжного досвіду.

Відповідно до мети дослідження в процесі виконання роботи були поставлені наступні цілі:

- з'ясувати сутність та поняття державної політики щодо реінтеграції тимчасово окупованих територій;
- розкрити організаційно-управлінські механізми реалізації державної політики щодо реінтеграції тимчасово окупованих територій;
- проаналізувати нормативно-правові засади державної політики щодо реінтеграції тимчасово окупованих територій;
- проаналізувати кращі практики міжнародного досвіду реалізації державної політики щодо реінтеграції тимчасово окупованих територій;
- визначити напрями удосконалення державної політики щодо реінтеграції тимчасово окупованих територій України.

Об'єкт дослідження – реінтеграція тимчасово окупованих територій.

Предмет дослідження – державна політика щодо реінтеграції тимчасово окупованих територій України”.

Методи дослідження. Для досягнення поставленої мети у роботі були використані наступні методи: аналізу – для з'ясування сучасного стану та особливостей державної політики щодо реінтеграції тимчасово окупованих територій України; порівняння – для вивчення моделей та співставлення вітчизняного і зарубіжного досвіду реалізації даної політики; метод узагальнення – для визначення шляхів удосконалення державної політики щодо реінтеграції тимчасово окупованих територій України та розроблення висновків дослідження.

Теоретична, методична та практична значущість отриманих результатів. Основні положення, висновки і пропозиції дослідження можуть бути використані в практичній діяльності органів публічної влади, зокрема щодо удосконалення нормативно-правового забезпечення державної політики щодо

реінтеграції тимчасово окупованих територій України в контексті зарубіжного досвіду, у навчальному процесі при підготовці бакалаврів і магістрів публічного управління та адміністрування, перепідготовці й підвищенні кваліфікації управлінських кадрів, у практичній діяльності громадських організацій.

Інформаційна база дослідження. Інформаційна база дослідження в дипломній роботі представлена нормативно-правовими актами України, працями вітчизняних та зарубіжних науковців і практиків, статистичних даних офіційних сайтів.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ЩОДО РЕІНТЕГРАЦІЇ ТИМЧАСОВО ОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЙ

1.1 Сутність та поняття державної політики щодо реінтеграції тимчасово окупованих територій

Поняття “Державна територія” займає ключове місце в системі існування будь-якої незалежної держави[1]. Держава з самого моменту її появи мала потребу в легітимізації та закріпленні правового статусу над певною територією. Саме держава в межах певної території здійснює верховенство, яке називають правовим і яке є невід’ємною частиною державного суверенітету сучасної країни, тобто це означає, що на певній ділянці землі, відокремленій від іншої такої, населення керується тільки законами держави на території якої вони знаходяться або проживають, та яке має майже ексклюзивне право користуватися цією територією на власний розсуд у межах та нормах визначених в національному та міжнародному праві.

Наразі сучасне поняття державної території ґрунтується на таких основних принципах міжнародного права, як: недоторканність і цілісність державної території, невтручання у внутрішні справи держави, право самовизначення, заборона ведення агресивних війн, відмова від незаконних анексій, мирне вирішення міжнародних конфліктів, непорушність кордонів, та право всіх народів на самовизначення та можливість розпоряджатися своїми природними ресурсами як вони будуть вважати за потрібне. Тому можна зробити висновок, що державну територію можна сприймати як виділену на основі норм міжнародного права частину простору Землі, яка є надбанням народу що проживає на цій території, та яка знаходиться під суверенітетом створеної ними держави.

Одним з методів зміни державного кордону будь-якої країни, є плебісцит (референдум) - всенародне голосування з питання про територіальні зміни (державної приналежності опитуваної території)[2]. Він може проводитися як на підставі внутрішньодержавного акту, так і відповідно до міжнародного договору. У залежності від обраної правової бази, його проведення можна доручити державному органу або міжнародній організації. У будь-якому разі головним принципом будь-яких референдумів є демократичний принцип. Тому в країнах де керує недемократичний політичний режим, так звані псевдо-референдуми, на жаль, стають зручним інструментом маніпуляцій, імітацій народного волевиявлення, та способом легітимізації незаконних територіальних здобутків як в міжнародній спільноті, так і в середині країни.

Саме такий метод легітимізації росія обрала для реалізації власної загарбницької політики. В 2014 році, під контролем спецслужб, збройних сил, та силових структур рф був проведений псевдо-референдум в Криму. Прямо порушуючи Конституцію України, норми міжнародного права та демократичний принцип, без залучення міжнародних спостерігачів, з насильним зібранням депутатів Верховної Ради Республіки Крим, під дулами автоматів російської армії та вже фактично в умовах військової окупації було проведено опитування населення. Саме після цих дій, в Україні був запущений механізм створення Державної політики щодо реінтеграції тимчасово окупованих територій.

Державна політика України щодо реінтеграції тимчасово окупованих територій полягає у відновленні територіальної цілісності та суверенітету України в межах її міжнародно визнаних кордонів, що були порушені в результаті агресії російської Федерації [3]. Основними принципами державної політики є непорушність територіальної цілісності та недоторканість державного суверенітету, захист прав людини та свободи населення, відновлення соціально-економічного розвитку та інфраструктури на тимчасово окупованих територіях, заохочення повернення ВПО які проживали на цих територіях, та забезпечення безпеки та миру в регіоні.

Для досягнення цієї мети держава використовує різні засоби: дипломатичні, економічні, військові тощо. Зокрема, це може включати підтримку міжнародних санкцій проти росії, відновлення зав'язків з місцевим населенням, залучення внутрішніх та зовнішніх ресурсів для забезпечення безпеки на кордоні та інші заходи.

Попри те, що територіальна цілісність становить одну з конституційних цінностей і засад конституційного ладу будь якої держави члену ООН, чітко регламентована в національних і міжнародно-правових актах, на жаль, понад вісім років триває агресія у формі гібридної війни росії проти України, незаконна окупація частини суверенної території України, постійне порушення прав і свобод людини та прав громадянина України на непідконтрольних територіях, захоплення державної власності України. Саме через такі інциденти було вироблено державну політику України щодо реінтеграції тимчасово окупованих територій, задля того аби можна було не лише якомога швидше повернути стабільність деокупованим територіям, а також нейтралізувати внутрішні загрози, та виявити і притягнути до відповідальності злочинців та колаборантів.

На жаль, стає очевидна відсутність ґрунтового наукового базису стосовно державної політики України з питань тимчасово окупованих територій, що не сприяє концептуалізації цього явища на доктринальному й законодавчому рівнях, а також у правовому полі. Слід зауважити, що сучасні дослідники цього питання донедавна на проблематиці територій держави та її кордонів, суверенітету держави, територіального устрою, конституційного ладу, забезпечення прав людини на тимчасово окупованих територіях України, внутрішньо переміщених осіб, рідше розглядали питання правового режиму та воєнного стану, по відношенню до відповідальності за посягання на територіальну цілісність і недоторканність України, воєнні злочини вчинені окремим особами, та припинення гібридної війни росії проти України, деокупації та реінтеграції.

Реінтеграція територій - це процес відновлення суверенітету і контролю над певною територією, яка була раніше відокремлена або окупована [4]. Це може стосуватися спірних регіонів, на яких держава прагне відновити свою владу та

впровадити свої закони і управління на цій території. Реінтеграція територій часто передбачає політичне, економічне і соціальне відновлення, а також забезпечення прав і потреб місцевого населення.

Державну політику розглядають як порівняно стабільну, організовану та цілеспрямовану діяльність державних інституцій, щодо певної проблеми або сукупності таких, що безпосередньо впливає на життя суспільства. Іноді її розцінюють як “напрямок діяльності держави щодо визначення та досягнення певних значущих завдань розвитку суспільства чи його окремих сфер”. Нині ж поняття політики частково втрачає свою початкову суть тому, що основна діяльність держави прямує на перерозподіл влади, а не на задоволення потреб громадян, і політику вже трактують як певну стратегію нової “перестановки” управлінців на владних постах, замість об’єктивного вирішення нагальної проблеми.

Для досліджуваного явища, а саме державної політики щодо реінтеграції тимчасово окупованих територій, концептуальним є визначення категорій, з-поміж яких: деокупація – це комплекс заходів державної політики, наслідком яких має бути повна ліквідація окупаційних адміністрацій російської федерації на території України, та збройних формувань російської федерації, з подальшим встановлення загального ефективного контролю України за державним кордоном, та на деокупованих територіях (повернення тимчасово окупованих території під юрисдикцію України та відновлення конституційного ладу України на всіх суверенних територіях). Неодноразово дослідники зосереджували увагу на політиці забезпечення територіальної цілісності, пріоритетним напрямом якої є своєчасні розроблення та впровадження стратегічних засад політики національної безпеки [5].

Україна вже чітко визначила цілі державної політики із забезпечення державного суверенітету України на територіях тимчасово окупованих рф та її сателітами, якими є:

- деокупація тимчасово окупованих територій;
- забезпечення захисту прав, свобод і законних інтересів фізичних та юридичних осіб у передбаченому законом обсязі;

- забезпечення незалежності, єдності та територіальної цілісності України.

Виходячи з сьогоденних реалій, на наш погляд, складові частини механізму деокупації суверенних територій повинні передбачати застосування двох наступних заходів: звільнення територій шляхом військових дій Збройними Силами України, або ж застосування дипломатичних інструментів звільнення територій шляхом проведення міжнародних дипломатичних переговорів обох сторін конфлікту за участю ООН та міжнародних посередників. Також буде доцільним застосування адміністративно-правових інструментів, але лише за умови деокупації територій одним з вищенаведених способів, з ціллю відновлення контролю над усіма державними територіями та відновлення системи державного управління над ними.

На нашу думку, однією з найбільш актуальних проблем процесу деокупації територій України залишається відсутність чіткого бачення у представників влади строків проведення деокупації та методу реінтеграції звільнених територій. Це пов'язано з об'єктивними умовами невизначеності у реаліях жорсткого військово-політичного протистояння України і рф. Згадаємо, що прийнята державою “Стратегія деокупації та реінтеграції тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим та міста Севастополя” має безстроковий характер та визначає лише загальні кроки держави, а план реалізації “Стратегії деокупації та реінтеграції тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим та міста Севастополя” взагалі не передбачає яких небудь видатків з державного бюджету України [6;7].

Також на часі стоїть створення окремих політик щодо реінтеграції деокупованих територій з 2014 та 2022 років, адже через 10 років місцеве населення кардинально змінило своє ставлення не тільки до України як держави, а й до своїх колишніх співгромадян, і це все завдячуючи російській пропаганді та безперечним фанатичним нагнітанням ненависті по ту сторону конфлікту останніми. Задля порозуміння, необхідно створити таку політику, яка дозволить провести стабілізаційні заходи та покарати всіх причетних до державної зради, але притому

не зробити ще більшою “прірву” між громадянами. Тому варто сприймати території окуповані з 2014 року радше як вороже налаштовані, і створити таку політику, першочерговою задачею якої буде саме забезпечення стабільності та безпеки на деокупованих територій, і лише в другу чергу встановлення справедливості шляхом переслідування військових злочинців та державних зрадників. Протилежна ситуація спостерігається по відношенню до нещодавно окупованих територій, адже вони в абсолютній більшості є проукраїнськими, про що свідчать акції протестів на початку повномасштабного вторгнення, та активна партизанська діяльність, тому політика по відношенню до цих територій має бути “м’якшою” аніж до територій окупованих ще з 2014 року, та однозначно має спиратись саме на місцеве населення, а не виключно силові структури.

Також додаткової проблемою стає фінансування великої купи проектів по відновленню та реінтеграції деокупованих територій, адже досліджувана політика охоплює не лише відбудову, а й виплати компенсації всім потерпілим, соціальна фінансова допомога і т.д.. А кошти залучені в цій сфері, надходять і будуть надходити в більшості своїй з-за кордону у виді кредитів, гуманітарної допомоги, репарації, конфіскованих активів РФ, допомога від міст побратимів тощо. Саме через таку природу фінансування досліджуваної державної політики, дослідити точно обсяги фінансових затрат на її реалізацію майже не можливо, тому на нашу думку краще детальніше дослідити Міністерство з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України, адже наразі це головний урядовий орган який займається формуванням “Державної політики щодо реінтеграції деокупованих територій України”, тому саме бюджет цього міністерства є “фінансовим донором” для більшості проектів спрямованих на виконання планів досліджуваного мною питання. Динаміку зміни бюджету цього міністерства зображено на таб. 1.1.

Таблиця 1.1 – “Бюджет Мінреінтеграції періодом з 2014 по 2023 роки в млн.грн”
складено автором на основі [8]

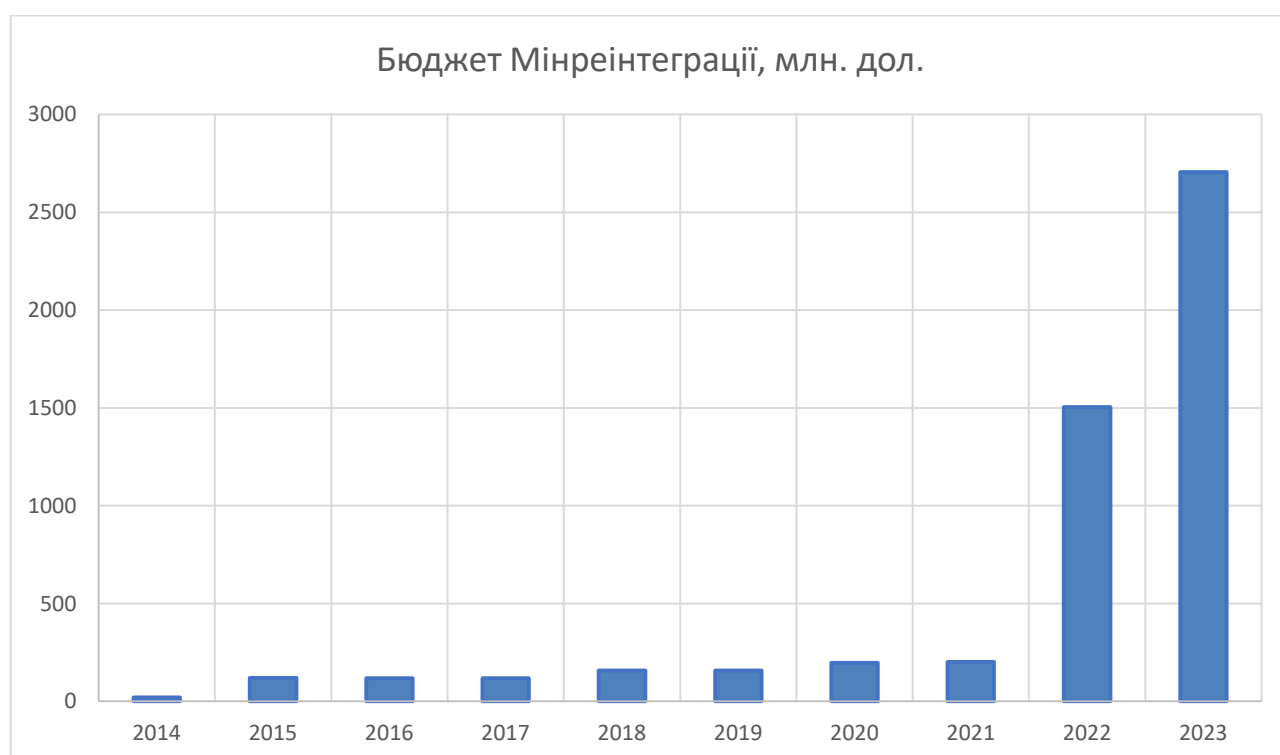
Проведений аналізу вищенаведеної таблиці, дозволяє зробити наступні висновки:

- Середньорічний приріст аналізованого показника за розрахунковий період складає – 10 982 млн. грн. Слід звернути увагу, що основні стрибки у збільшенні обсягів видатків припали на 2015 та 2022 роки (на 1500% та 1091%), коли розпочався конфлікт на Сході України та повномасштабне вторгнення зі сторони РФ відповідно. Даний вид видатків з’явився в 2014 році, після чого багатократно виріс як в 2015 так і 2022 році через спрямування значних коштів на відновлення деокупованих територій після відносної стабілізації фронту.

- Характер тренду – висхідний, про що можна стверджувати через те, що майже усі значення показників більше від 1 (коефіцієнт росту) та 0 (коефіцієнт приросту), за винятком показників 2019 року. Слід зауважити, що під час розрахунку використовувався показник Державних видатків на відновлення деокупованих територій України, обчислений у національній валюті, що певним чином спотворює інформацію через відсутні коливання у її вартості.

- Враховуючи, що показники наведено станом на 31.12 кожного року, курс гривні наприкінці 2019 року був чи не найвищим з 2013 року та знаходився на позначці 24,20. А досліджуючи 2022 та 2023 роки, то гривня послабшала близько на 30%, через зниження валютних резервів та інших нищівних наслідків повномасштабної війни.

Тому також варто розглянути відповідний графік динаміки Державних видатків, проте вже в доларах США, де ми побачимо майже постійно стабільний позитивний ріст, з величезним зростанням починаючи з 2022 року (таб.1.2)

Таблиця 1.2. “Бюджет Мінреінтеграції періодом з 2014 по 2023 роки в млн.дол”
складено автором на основі [8]

З поданого графіку ми бачимо що Державні видатки на відновлення деокупованих територій України в млн.грн дещо візуально відрізняються від таких в млн.грн, але також зберігають основну тенденцію динаміки досліджуваного показника.

Зважаючи на те, що наразі існує достатньо велика кількість вищезгаданих неузгодженостей щодо реінтеграційної політики, та також необхідність

формування двох реінтеграційних політик, та звісно різноманітне походження фінансів які надходять на реалізацію Державної політики з реінтеграції деокупованих територій, процеси які запусяться після деокупації територій, однозначно стикнуться з великою кількістю “паперової тяганини”, та не високою прозорістю реінтеграційних процесів.

1.2 Моделі державної політики щодо реінтеграції тимчасово окупованих територій

Будь-яка державна політика, є одною із важливіших компонентів життєдіяльності суспільства, оскільки її заходи спрямовані на поліпшення рівня проживання громадян, формування суспільної думки, та гарантування соціальної стабільності країни та її регіонів.

Дослідник В. Андріяш пропонує декілька теоретичних моделей державної політики, а саме [9]:

- політика перерозподілу приватних благ – спрямована на створення та перерозподіл благ, що можуть бути придбані на капіталістичному ринку або надані урядом;
- процедурна політика, яка охоплює законотворчу сферу;
- саморегулятивна політика – надані послуги, вигоди й обмеження контролюють певні групи, організацію і діяльність яких вони самі і регулюють;
- символічна політика – стосується переважно не людей, а моральних цінностей;
- перерозподільна політика – охоплює заходи щодо перерозподілу ресурсів серед населення;
- регулятивна політика – передбачає обмеження щодо того, кому буде надано преференції та льготи, а кому – ні;
- політика перерозподілу приватних благ – спрямована на створення та перерозподіл благ, що можуть бути конфісковані, націоналізовані або приватизовані.

Систематизацію підходів до розуміння державної політики здійснив вітчизняний науковець О. Кучеренко, заявивши що в сучасній суспільно-політичній думці існують три головні концепції державної політики, а саме [10]:

- плюралістична (акцентує увагу на процесі формування та здійснення державної політики в сучасному демократичному суспільстві, як мультирівневої конкуренції між впливовими лобістами, суспільно-політичними групами, об'єднаннями і т.д.);
- суспільного вибору (розглядає соціально й політично активного громадянина, як основного носія соціальної активності, а тому на здійснення державної політики впливають політичні та державні діячі вищих щаблів управління, що діють згідно інтересів соціуму);
- детерміністська (становлення та функціонування державної політики визначені економічними та політичними умовами, тобто соціум не може корінним чином вплинути на її формування).

Саме ці концепції як теоретичні інструменти, надають можливість виявляти необхідні умови для розроблення концептуальних засад формування та здійснення державної політики з реінтеграції деокупованих територій України.

Існує кілька моделей державної політики щодо реінтеграції тимчасово окупованих територій, які можуть бути використані Україною. Деякі з цих моделей враховують виключно військові дії, тоді як інші спрямовані на політичне, культурне та економічне відновлення територій. Ось кілька моделей державної політики щодо реінтеграції тимчасово окупованих територій:

Військова модель. Ця модель передбачає використання військових дій з метою повернення територій під контроль України. Він може включати військові операції, блокаду, економічні та фінансові санкції проти окупаційної держави. Ця модель може бути дієвою, але вона також може призвести до ескалації конфлікту та збільшенню втрат як матеріальних, так і людських життів. Реалізація цієї моделі полягає в наступному:

- проведення наступальних та контрнаступальних операцій на тимчасово окуповані території, задля розгрому армій РФ на суверенних територіях України.
- звільнення всіх окупованих територій України, та вихід на державні кордони 1991 року, з продовженням війни на території РФ, або з заключенням миру.
- часткова деокупація територій, з подальшим миром або перемир'ям.

- замороження конфлікту зі встановленням статусу кво.

Політична модель. Ця модель передбачає використання дипломатичних зусиль та переговорів для досягнення мирного вирішення конфлікту. Вони можуть включати домовленості на міжнародному рівні, залучення сторони окупаційної держави у мирні переговори, а також розгляд можливості встановлення автономії на тимчасово окупованих територіях. Ця модель може допомогти деескалувати конфлікт та забезпечити мирне врегулювання, але може викликати опозиційну реакцію з боку певних політичних сил та громади по обидві сторони конфлікту. Реалізувати визначені цілі можна завдяки наступними шляхами:

- проведення офіційних та неофіційних зустрічей, консультацій та бесід із впливовими політичними діячами ЄС та США, Великої Британії та інших провідних країн світу з метою забезпечення політичної підтримки України з питань засудження російсько-терористичної агресії, а також використання в інтересах України міждержавних систем і механізмів колективної безпеки;
- активне залучення моніторингової місії ОБСЄ, ООН, Ради Європи та інших впливових міжнародних організацій для постійного моніторингу українсько-російського збройного протистояння;
- гарантії від міжнародного співтовариства, щодо захисту суверенітету та територіальної цілісності України, та повернення окупованих територій;
- урегулювання питань договірно-правового оформлення проведення миротворчої операції на території України на підставі усталених норм і принципів міжнародного права;
- консолідації міжнародної спільноти у справі засудження агресивних дій РФ проти України та введення нових розширених пакетів санкцій щодо росії тощо.

Культурний аспект реінтеграції можна віднести до політичної моделі, адже собою він передбачає намагання мирного врегулювання конфлікту, в першу чергу направлений на відновлення культурних зв'язків між тимчасово окупованими територіями та іншими регіонами України. Це може включати відновлення культурних заходів, таких як фестивалі, концерти, виставки тощо. Також можна

розглядати можливість відновлення та реставрації культурних пам'яток, що знаходяться на тимчасово окупованих територіях [11].

Освітня реінтеграція передбачає забезпечення доступу до якісної освіти на тимчасово окупованих територіях [12]. Це можна досягти шляхом відновлення та розвитку освітніх закладів на цих територіях, а також надання можливості для учнів та студентів з цих територій навчатися на інших регіонах України. Крім того, культурна та освітня реінтеграція може включати підтримку культурних та освітніх програм для населення на окупованих територіях, які мають на меті підвищення рівня свідомості та патріотичного духу.

Загалом, культурна та освітня реінтеграція є важливим аспектом державної політики щодо реінтеграції тимчасово окупованих територій, оскільки вони допомагають змінити свідомість та менталітет людей, які перебувають на окупованих територіях [13]. Це може стати першим кроком до повернення цих територій під контроль України та до створення умов для мирного та стабільного розвитку цих регіонів. При цьому важливо забезпечити не лише доступ до культурних та освітніх ресурсів, але і створити умови для підвищення рівня життя та соціально-економічного розвитку цих територій. Тому державна політика щодо реінтеграції тимчасово окупованих територій повинна бути комплексною та охоплювати різні аспекти, включаючи культурні, освітні, економічні, політичні та інші сфери життя.

Економічна модель. Ця модель передбачає зосередження зусиль на відновленні економіки та інфраструктури на тимчасово окупованих територіях. Це може включати інвестиції в розвиток бізнесу, розбудову міст, фінансова допомога місцевому населенню, тощо. Але в реаліях активної війни яку веде росія проти України, даний сценарій завчасно приречений на невдачу. Але можливий сценарій, за яким частина українських територій, або російських, стануть підмандатними територіями ООН, задля деескалації конфлікту, тому дана модель в такій ситуації буде мати місце в загальній політиці деокупації територій України. А базуватись вона буде на наступних факторах:

- відновлення соціально-економічної інфраструктури тимчасово окупованих територій, включаючи будівництво та реконструкцію доріг, мостів, будівель, комунальної та енергетичної інфраструктури;
- розвиток малих та середніх підприємств, залучення інвестицій та створення робочих місць;
- підтримка сільського господарства та розвитку сільських територій;
- розвиток освіти та науки на суміжних та підмандатних територіях;
- забезпечення соціальної підтримки населення, зокрема, підтримка пенсійного фонду, охорони здоров'я та соціальної політики націлену на дітей;
- підтримка розвитку туризму та інших галузей економіки, що можуть створювати робочі місця та збільшувати доходи.

Загалом, щоб досягти успіху в реінтеграції тимчасово окупованих територій, Україна повинна використовувати комбінацію різних моделей державної політики, в залежності від ситуації на місці, дипломатичних зусиль, економічної та культурної реінтеграції та військових зусиль для забезпечення безпеки і територіальної цілісності країни.

РОЗДІЛ 2

ОСОБЛИВОСТІ ВИРОБЛЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ЩОДО РЕІНТЕГРАЦІЇ ТИМЧАСОВО ОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЙ УКРАЇНИ

2.1 Організаційно-управлінські механізми реалізації державної політики щодо реінтеграції тимчасово окупованих територій

Одним з основних механізмів реалізації державної політики щодо реінтеграції тимчасово окупованих територій є створення спеціальних органів державної влади, які координують роботу з відновлення контролю над окупованими територіями та забезпеченням прав та інтересів мешканців цих територій. Зазвичай такі органи називаються штабами або центрами з реінтеграції, і вони мають повноваження відповідно до законодавства країни. У склад таких органів можуть входити представники військової та цивільної адміністрації, представники місцевої влади та громадські діячі [14].

Можливим також є створення “Координаційної ради з реінтеграції тимчасово окупованих територій”, яка може виступати координуючим органом, який забезпечує зв'язок між різними відомствами та організаціями, зайнятими у реалізації стратегії. У свою чергу, відповідні міністерства та відомства повинні мати чітко визначені функції та відповідальності, які допоможуть їм ефективно працювати на тимчасово окупованих територіях.

Для забезпечення ефективності реалізації стратегії реінтеграції необхідно також забезпечити достатній рівень фінансування. У бюджеті повинні бути передбачені достатні кошти на виконання заходів з реінтеграції, а також на відновлення економіки та інфраструктури тимчасово окупованих територій.

Крім того, важливо залучити до реалізації стратегії реінтеграції громадськість та місцеві органи влади, зокрема у разі планування та реалізації проектів, які стосуються життя та розвитку громад на тимчасово окупованих

територіях. Також важливим механізмом реалізації державної політики щодо реінтеграції тимчасово окупованих територій є взаємодія з міжнародними партнерами. У цьому контексті необхідно враховувати їхній досвід та підтримку, а також сприяти активній комунікації з міжнародними організаціями та іншими державами.

Також, важливим механізмом реалізації державної політики щодо реінтеграції тимчасово окупованих територій є інформаційна кампанія, спрямована на підвищення свідомості громадськості щодо кон'юнктури на окупованих та підконтрольних територіях, та паралельний розвиток національної єдності. Для цього необхідно активно залучати медіа, використовувати різноманітні формати інформування та сприяти діалогу між громадськістю та органами влади.

Для успішної реалізації цієї політики необхідно також забезпечити підтримку та сприяти залученню інвестицій для відновлення економіки тимчасово окупованих територій. Для цього можна використовувати різні інструменти, наприклад, створення спеціальних економічних зон, забезпечення пільг та підтримки для бізнесу та інвесторів.

Публічна влада відіграє ключову роль у реалізації державної політики щодо реінтеграції тимчасово окупованих територій. Органи влади забезпечують формування та реалізацію стратегії реінтеграції, здійснюють координацію роботи всіх відповідних органів, контролюють процес реалізації політики та забезпечують її відповідність законодавству. Зокрема, публічна влада повинна забезпечити відновлення ефективного функціонування державних органів та інфраструктури на тимчасово окупованих територіях, провести роботу зі збереження та відновлення культурної спадщини, забезпечити захист прав та інтересів місцевого населення та біженців [15].

Публічна влада має відповідати за забезпечення прав людини та захист її інтересів, зокрема, прав тимчасово переміщених осіб та біженців. Також важливо забезпечити правову та соціальну підтримку для осіб, які повернулися на тимчасово окуповані території, в тому числі забезпечити їх робочим місцем, житлом та соціальним захистом.

Крім цього, публічна влада має забезпечити впровадження відповідних законодавчих актів та нормативних документів, які регулюють процес реінтеграції. Для цього можуть бути створені спеціальні міжвідомчі комісії, робочі групи та інші механізми, які забезпечують координацію роботи органів влади та залучення експертів з різних галузей.

Надзвичайно важливою є також інформаційна політика влади щодо реінтеграції. Публічна влада повинна забезпечити широку інформованість громадськості про процес реінтеграції, його цілі та завдання, етапи реалізації та результати. Також важливо забезпечити вільний доступ до інформації про правовий режим на тимчасово окупованих територіях та процесу їх відновлення [16].

Тому, публічна влада грає надзвичайно важливу роль у процесі реінтеграції тимчасово окупованих територій. Вона забезпечує координацію дій органів влади та виконання завдань, пов'язаних з відновленням територій та забезпеченням дотримання прав людини. Також вона взаємодіє з міжнародними партнерами та місцевою громадою, забезпечує впровадження відповідних нормативних актів та регулювання інформаційної політики.

Головним органом публічної влади який займається реалізацією даної політики є Міністерство з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України. Повноваження органів публічної влади в цьому контексті можуть включати наступні аспекти [17]:

- Розробка та впровадження стратегії реінтеграції тимчасово окупованих територій;
- координація діяльності інших органів влади щодо політики реінтеграції тимчасово окупованих територій;
- забезпечення захисту прав та інтересів громадян, які проживають на тимчасово окупованих територіях;
- формування та реалізація програм зі стабілізації, та планування розвитку тимчасово окупованих територій;
- повернення депортованих та викрадених громадян України;

- участь у переговорах та міжнародних форумах щодо реінтеграції тимчасово окупованих територій;
- встановлення контролю за транзитом товарів та послуг через лінію розмежування;
- гарантування дотримання прав людини та міжнародних прийнятих норм на тимчасово окупованих територіях;
- організація гуманітарної допомоги та відновлення інфраструктури на тимчасово окупованих територіях;
- співпраця з міжнародними організаціями та партнерами з питань дотичних до реінтеграції тимчасово окупованих територій.

Для ефективної реалізації цих завдань необхідно мати достатньо ресурсів, включаючи фінансові, людські та матеріально-технічні ресурси. Також важливим є розроблення механізмів моніторингу та оцінки результативності реалізації державної політики щодо реінтеграції тимчасово окупованих територій.

Натомість, перелік адміністративно–правових, процесуальних та організаційних заходів по деокупації територій має включати в себе такі пункти [18]:

- звільнення окупованих територій військовим або політико-дипломатичним шляхом;
- формування надінституційного органу у сфері безпеки і оборони, задля здійснення контролю та координаційних зусиль з усіх суб'єктів деокупації територій – “Координаційна рада з питань деокупації тимчасово окупованих територій України”;
- розроблення та подання на розгляд ВРУ проекту законів «Про відповідальність за правопорушення, вчинені у зв’язку з тимчасовою окупацією території України, зі степенями тяжкості» та «Про процедури та тимчасові заходи перехідного періоду», та також розроблення інших необхідних нормативно-правових актів;

- проведення систематичного моніторингу та документування фактів порушень рф як державою-окупантом, окупаційною адміністрацією рф прав і свобод людини та законних інтересів громадян України, юридичних та фізичних осіб на тимчасово окупованих територіях АРК, Донецької, Луганської, Запорізької та Херсонської областей;
- розроблення та подання на розгляд КМУ проекту нормативно-правового акту щодо питань соціального та правового захисту, реабілітації, та осіб позбавлених особистої свободи внаслідок збройної агресії проти України;
- розроблення та подання КМУ проекту постанови щодо затвердження порядку визначення шкоди та обсягу збитків, завданих Україні внаслідок збройної агресії рф;
- розроблення та подання на розгляд КМУ законопроекту про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо функціонування органу з питань осіб, зниклих безвісти за особливих обставин, створення та адміністрування Єдиного реєстру осіб, зниклих безвісти за особливих обставин;
- створення доказової бази для здійснення люстрації осіб, які перебували у складі чи співпрацювали з окупаційними адміністраціями росії, та інших категорій осіб відповідно до принципів перехідного правосуддя, визначених українським законодавством;
- ведення обліку збитків, завданих державі, фізичним та юридичним особами внаслідок збройної агресії росії;
- забезпечення виплати одноразової грошової допомоги особам, позбавленим свободи внаслідок збройної агресії проти України, після їх звільнення;
- запровадження єдиної спрощеної прискореної процедури підтвердження особи під час видачі чи заміни документів, що посвідчують особу та підтверджують громадянство України, з урахуванням особливостей

ситуації на тимчасово окупованій території (відсутність архівів, знищення або втрата документів тощо).

Узагальнюючи, реалізація державної політики щодо реінтеграції тимчасово окупованих територій передбачає комплекс заходів, які охоплюють всі сфери життя тимчасово окупованих територій. Для успішної реалізації цієї політики необхідні ефективні організаційно-управлінські механізми, які забезпечують координацію дій міністерств, відомств та інших структурних підрозділів, залучення ресурсів та систематичний моніторинг та оцінку результатів реалізації стратегії реінтеграції.

2.2. Нормативно-правові засади державної політики щодо реінтеграції тимчасово окупованих територій

Нормативно-правові засади державної політики щодо реінтеграції тимчасово окупованих територій базуються як на міжнародних, так і державних правових та нормативних актах.

По-перше, згідно зі ст. 1 Конституції України 1996 року: «Україна є суверенна і незалежна, демократична, соціальна, правова держава»; ст. 2: «Суверенітет України поширюється на всю її територію. Україна є унітарною державою. Територія України в межах існуючого кордону є цілісною і недоторканною». В свою чергу в ст. 17 визначено: «Захист суверенітету і територіальної цілісності України, забезпечення її економічної та інформаційної безпеки є найважливішими функціями держави, справою всього Українського народу». Ряд інших конституційних положень також стосується різноманітних аспектів гарантування територіальної цілісності. Насамперед йдеться про ст. 13, 14, 16, 18, 85, 106, 116, 132–143, 156–157 та ін [19].

На наш погляд, слід акцентувати увагу також на ст. 65 Конституції України, згідно з якою: «захист Вітчизни, незалежності та територіальної цілісності України, шанування її державних символів є обов'язком громадян України» [19]. Також слід пам'ятати, що розділ Х «Автономна Республіка Крим» містить важливі норми для забезпечення територіальної цілісності України, а за ст. 157 – «Конституція України не може бути змінена, якщо зміни передбачають скасування чи обмеження прав і свобод людини і громадянина або якщо вони спрямовані на ліквідацію незалежності чи на порушення територіальної цілісності України» [19]. Ці і є основні постулати й гарантії територіальної цілісності нашої держави. Тобто вдалим виходить підхід законодавців до характеристик державної території, як системи територіального устрою України побудованих на засадах єдності та

цілісності, зафіксованих у Конституції України, норми якої мають пряму дію та найвищу юридичну силу.

Наразі законодавча база України з приводу досліджуваного питання є досить значною і багатоаспектною, на якій в подальшому має формуватися та реалізовуватися державна політика України з питань тимчасово окупованих територій. Ще 1991 року було прийнято Закон України «Про державний кордон України», у якому зазначено, що Україна неухильно притримується політику миру, виступає за зміцнення безпеки народів України, з огляду на принципи непорушності державних кордонів, які є відображенням територіальної цілісності, політичної та економічної незалежності, суверенітету та єдності України [20].

Згодом важливі положення, зокрема функціонального характеру, було закріплено в законах України такі як:

- «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства»[21];
- «Про Збройні Сили України»[22];
- «Про громадянство України»[23];
- «Про особливості державної політики із забезпечення державного суверенітету України на тимчасово окупованих територіях у Донецькій та Луганській областях»[24];
- «Про тимчасові заходи на період проведення антитерористичної операції»[25];
- «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України»[26];
- «Про національну безпеку України»[27].

Важливо зазначити, що в Кримінальному Кодексі України встановлено кримінальну відповідальність за посягання на територіальну цілісність і недоторканність кордонів України, закріплені в Конституції України та наявними міжнародними зобов'язаннями [28].

Йдеться насамперед про Статут ООН, Заключний акт ОБСЄ, Договір про нерозповсюдження ядерної зброї, резолюції Генеральної Асамблеї та Ради Безпеки ООН (резолюції 68/262 «Територіальна цілісність України»; 71/205, 72/190, 73/263,

74/168, 75/192 «Ситуація з правами людини в Автономній Республіці Крим та м. Севастополь, Україна»; 73/194, 74/17, 75/29 «Проблема мілітаризації Автономної Республіки Крим та м. Севастополь (Україна), а також частин Чорного і Азовського морів». У цих резолюціях ООН засудила тимчасову окупацію Криму та закликала російську федерацію як державу-окупанта виконувати всі свої зобов'язання по відношенню до місцевого населення відповідно до чинного міжнародного права [29].

Також Рада Європи рішуче засуджувала та засуджує тимчасову окупацію частини території України – АР Крим та міста Севастополя росією, підтверджує невизнання анексії Криму, крім того, засуджує її спроби узаконити анексію Криму, та намагання створити квазі-країни (так звані лднр), засуджує порушення прав людини, вчинені щодо кримських татар російською владою, зокрема вбивства та насильницькі зникнення і т.д.. У зв'язку із широкомасштабним наступом росії на Україну, ООН та ПАРЄ прийняли низку відповідних рішень. Виділимо резолюцію ПАРЄ від 28.04.2022 року про створення спеціального міжнародного трибуналу для розслідування злочинів воєнної агресії росії в Україні. У документі зазначено, що перед трибуналом мають постати не тільки виконавці злочинних дій, а й військово-політичне керівництво рф [30].

Також слід згадати про: “Стратегію деокупації та реінтеграції тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим та міста Севастополя” [6]. У ній зазначено, що Уряд розробляє та затверджує план заходів з реалізації Стратегії, на підставі якої відповідні державні органи розробляють і реалізують плани заходів щодо забезпечення деокупації тимчасово окупованої території.

До очікуваних результатів реалізації даної Стратегії можна віднести наступне:

- відновлення територіальної цілісності України в межах її міжнародно визнаного державного кордону, забезпечення державного суверенітету України та розбудова миру й безпеки;

- повна безпекова, правова, політична, економічна, екологічна, інформаційна, гуманітарна й соціальна реінтеграція тимчасово окупованої території;
- відбудова та розвиток економіки, соціальної та гуманітарної сфер деокупованої території;
- формування правових засад перехідного правосуддя, забезпечення права на правду про збройний конфлікт, недопущення виникнення збройного конфлікту в майбутньому;
- відновлення та забезпечення прав представників кримськотатарського народу й інших корінних народів, національних меншин;
- зміцнення національної стійкості України;
- посилення спроможностей органів сектору безпеки й оборони України;
- запровадження моделі соціально-економічного розвитку деокупованої території;
- сталий розвиток територій, які стали об'єктом збройної агресії Російської Федерації проти України.

В тих самих часових рамках було прийнято й інші документи стратегічного та програмного спрямування, а саме: План заходів щодо реалізації Стратегії деокупації та реінтеграції тимчасово окупованої території Криму, Стратегію деокупації та реінтеграції тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим та міста Севастополя, Стратегію інформаційної реінтеграції Донецької та Луганської областей (розпорядження Кабінету Міністрів України 2018 року № 539-р), Стратегію інформаційної реінтеграції Автономної Республіки Крим та м. Севастополя (розпорядження Уряду 2018 року № 1100-р), Стратегію інтегрованого управління кордонами на період до 2025 року (розпорядження Уряду 2019 року), Стратегію воєнної безпеки України 2021 року (рішення Ради національної безпеки і оборони, введене в дію указом Президента України № 121/2021) та інші нормативно-правові документи [30].

З самих останніх нормативно-правових актів можна виділити Закон України "Про місцеві вибори" від 22 березня 2022 року № 2383-IX. Закон встановлює порядок проведення місцевих виборів на тимчасово окупованих територіях [31].

Згідно з цим законом, місцеві вибори на тимчасово окупованих територіях проводяться згідно зі спеціальним порядком, встановленим Центральною виборчою комісією. Виборчі дільниці на тимчасово окупованих територіях формуються на місцевості, що контролюється Україною.

Закон передбачає, що виборці на тимчасово окупованих територіях можуть голосувати або в присутності представників Центральної виборчої комісії та спостерігачів, або за допомогою засобів дистанційного голосування. У разі неможливості здійснення голосування на території, що контролюється Україною, виборці можуть голосувати на території, яка не перебуває під окупацією, або використовувати послуги мобільних виборчих комісій.

Закон також встановлює порядок формування місцевих рад та виконавчих органів місцевих рад на тимчасово окупованих територіях, визначає права та обов'язки представників органів місцевого самоврядування на цих територіях.

В цілому, закон України "Про місцеві вибори" від 22 березня 2022 року № 2383-IX створює необхідні умови для здійснення виборчого права громади на тимчасово окупованих територіях та забезпечує їхню представленість у місцевих органах влади. Закон також встановлює механізми контролю за проведенням виборів на тимчасово окупованих територіях та за дотриманням виборчого законодавства [31].

Важливою складовою закону є положення про заборону проведення виборів на тимчасово окупованих територіях без попередньої деокупації цих територій та повного відновлення дії українського законодавства на них. Це сприяє забезпеченню законності та легітимності виборів, а також дотриманню міжнародних норм та стандартів у сфері виборчого процесу.

Закон також встановлює правила проведення виборів на тимчасово окупованих територіях згідно з міжнародними стандартами, зокрема згідно зі стандартами Організації з безпеки та співробітництва в Європі (ОБСЄ). Це

дозволяє забезпечити максимально прозорий та відкритий виборчий процес на тимчасово окупованих територіях та забезпечити дотримання виборчих прав громадян.

Отже, закон України "Про місцеві вибори" від 22 березня 2022 року № 2383-IX наразі є одним з найважливіших в межах легітимізації реінтеграції деокупованих територій, який встановлює порядок проведення місцевих виборів на тимчасово окупованих територіях України та забезпечує здійснення виборчого права осіб, які проживають на цих територіях. Також закон має велике значення для забезпечення демократичного та законного функціонування місцевих органів влади на всій території України [31].

Зокрема, в лютому 2022 року Верховна Рада України прийняла закон "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення прав та свобод людини на тимчасово окупованій території Автономної Республіки Крим та міста Севастополя". Цей закон забезпечує більш ефективну реалізацію прав і свобод людини на окупованій території Криму та Севастополя.

У липні 2022 року Верховна Рада України ухвалила закон "Про зміни до деяких законодавчих актів України щодо підвищення ефективності виконання законодавства про забезпечення державного суверенітету України на тимчасово окупованих територіях в Донецькій та Луганській областях", який передбачає зміни до законодавчих актів, що регулюють питання реінтеграції окупованих територій [32].

Також планується, що Кабінет Міністрів України розробить нову Концепцію державної політики з реінтеграції тимчасово окупованих територій в Донецькій та Луганській областях на 2023-2025 роки. Також йде розробка ряду нових законодавчих актів від КМУ, які мають сприяти відновленню державного суверенітету та реінтеграції окупованих територій.

Зокрема, серед проектів законодавчих актів, що розглядаються у ВРУ, можна відзначити такі:

- "Про забезпечення додержання прав і свобод людини на тимчасово окупованих територіях", який передбачає механізми захисту прав і свобод громадян на окупованих територіях;
- "Про особливості державної політики з реінтеграції тимчасово окупованих територій в Донецькій, Луганській областях та АР Крим разом з м. Севастополь", який передбачає нові механізми реалізації державної політики щодо реінтеграції окупованих територій;
- "Про внесення змін до окремих законів України щодо підтримки внутрішньо переміщених осіб", який передбачає покращення умов життя внутрішньо переміщених осіб та сприяння їх інтеграції в нових умовах;
- "Про створення державного фонду підтримки реінтеграції тимчасово окупованих територій", який передбачає створення фонду, що буде фінансувати проекти з реінтеграції окупованих територій.

Загалом, державна політика України стосовно реінтеграції тимчасово окупованих територій є комплексною і спрямованою на відновлення територіальної цілісності України та захист прав та свобод громадян. Законодавчі акти, які приймаються, сприятимуть покращенню умов життя громадян на тимчасово окупованих територіях, забезпеченню їх безпеки та захисту прав, а також допоможуть забезпечити відновлення контролю держави над цими територіями [33].

Таким чином, нормативно-правові засади державної політики України щодо реінтеграції тимчасово окупованих територій зосереджені на забезпеченні відновлення територіальної цілісності країни, захисті прав та свобод громадян, покращенні умов життя на цих територіях, а також відновленні контролю держави над ними. Законодавчі акти та програми, що приймаються, сприятимуть успішній реалізації цієї політики, проте реінтеграція тимчасово окупованих територій залишається складним та багатоаспектним процесом, що потребує постійних зусиль уряду та громадськості, а також підтримки міжнародної спільноти. Успішна реалізація цієї політики є важливим кроком на шляху до відновлення суверенітету та територіальної цілісності України.

РОЗДІЛ 3

ШЛЯХИ УДОСКОНАЛЕННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ЩОДО РЕІНТЕГРАЦІЇ ТИМЧАСОВО ОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЙ УКРАЇНИ

3.1 Використання кращих практик міжнародного досвіду реалізації державної політики щодо реінтеграції тимчасово окупованих територій

Як приклад можна дослідити історію Хорватії, ця країна має досвід з реінтеграції територій, оскільки після розпаду Югославії, з 1991 по 1995 рік точилась війна між новоутвореними Хорватією та Союзною Республікою Югославія за контроль над територією сепаратистського утворення “Сербської Країни”. Під час конфлікту було втрачено значну частину суверенної території Хорватії, а саме Східну Славонію, Бараню та Земунську крайну [34].

У 1995 році було підписано Денюву угоду, яка передбачала повернення контролю Хорватії над окупованими територіями. Для реалізації цього плану було створено Спеціальну поліцію Хорватії, яка мала надзвичайні повноваження для забезпечення порядку на визволених територіях.

Хорватія розпочала процес реінтеграції своїх деокупованих територій в 1995 році, після перемоги у війні за незалежність від Югославії. Процес відновлення територій включав кілька ключових етапів, включаючи наступні:

1. Гарантії безпеки. Хорватія спочатку повинна була створити безпечні умови проживання на своїх деокупованих територіях. Для цього було введено сили миротворців ООН, які контролювали зони демаркації між хорватськими силами та силами сербських сепаратистів в Боснії та Герцеговині.

2. Відновлення інфраструктури. Після того, як було забезпечено безпеку, Хорватія розпочала відновлювати свою інфраструктуру на деокупованих територіях, включаючи дороги, мости, залізниці та електромережі.

3. Відновлення житлового фонду. Хорватія також зосередилася на відновленні житлового фонду на деокупованих територіях, допомагаючи переселенцям та забезпечуючи житло для тих, хто повернувся на свої землі.

4. Розвиток економіки. Хорватія також зосередилася на розвитку економіки на деокупованих територіях, надаючи фінансову та іншу підтримку місцевим підприємцям, які змогли б відновити свої бізнеси на нових територіях.

5. Політична реформа. Хорватія також провела політичну реформу на деокупованих територіях, щоб забезпечити права місцевих меншин та забезпечити їм ефективну участь у демократичному процесі.

Важливим елементом процесу відновлення територій була також державна програма підтримки повернення переселенців на покинуті землі, що включала фінансову допомогу та інші пільги для тих, хто втратив своє майно під час війни та був змушений переселитися.

За даними Міністерства внутрішніх справ Хорватії, на початок 2021 року відновлено понад 95% території, що була деокупована внаслідок війни з 1991 по 1995 роки. Повернулося більше 230 тисяч переселенців, а понад 33 тисячі сімей отримали житло та іншу підтримку для відновлення своєї землі та власності [35].

Рік	ВВП млрд.дол	Зовнішній борг млрд.дол
1991	17.3	-
1992	10.2	6.60
1993	15.14	9.13
1994	22.02	11.79
1995	24.42	13.52
1996	27.53	15.46
1997	32.44	19.66
1998	35.64	20.91
1999	38.37	24.12
2000	42.62	25.39

Продовження таблиці 3.1

2001	45.27	27.77
2002	48.83	29.51
2003	54.45	33.43
2004	61.16	35.66

Таблиця.3.1. “ВВП та зовнішній борг Хорватії в млрд.дол з 1991-2001 рр.”[36]

Також варто відзначити, що Хорватія зуміла впровадити ряд політичних та соціальних реформ, що забезпечили розвиток демократії та громадянського суспільства на деокупованих територіях. Наприклад, було прийнято закон про національні меншини, що забезпечив права місцевим меншинам (серби, босняки), а також проведені вибори до місцевих органів влади, що дозволило забезпечити представництво всіх громадян на території Хорватії.

У цілому, відновлення деокупованих територій було важливим етапом в історії Хорватії, який дозволив в повній мірі забезпечити територіальну цілісність та незалежність країни, а також забезпечити розвиток та процвітання деокупованих територій. Однак, ще залишаються проблеми, які потребують вирішення, та необхідність підтримки з боку міжнародного співтовариства. Зокрема, Хорватія продовжує вести переговори з Сербією щодо вирішення питання кордону по річці Дунай, та повернення біженців на їхні колишні місця проживання.

Після закінчення війни, Хорватія розпочала дії щодо переслідування військових злочинців та порушників прав людини. Органи правосуддя в Хорватії та Міжнародний кримінальний трибунал для колишньої Югославії (МКТЮ) розглядали кілька справ щодо військових злочинів, включаючи справи про вбивства, насильство, підпал та знищення майна [37].

Хорватські органи правосуддя також здійснювали співпрацю з іншими міжнародними організаціями, такими Європейський суд з прав людини, задля встановлення справедливості та покарання військових злочинців. Велика кількість військових та політичних лідерів були визнані винними у злочинах проти людяності та засуджені до довічного ув'язнення.

Зокрема, найбільш відомою справою є справа проти Генерала Слободана Праљака, який був засуджений за воєнні злочини, включаючи підпал міста Мостар та розстріл цивільних. У листопаді 2017 року Праљак помер в приміщенні МКТЮ після того, як він випив отруту в момент оголошення йому вироку [38].

У загальному контексті, переслідування військових злочинців є важливою частиною процесу мирного врегулювання конфлікту та побудови справедливого суспільства. Воно дає можливість жертвам встановити справедливість, а також допомагає запобігти подібним злочинам у майбутньому.

Тому, процес реінтеграції територій Хорватії був складним та довготривалим, але завдяки цілеспрямованим зусиллям держави був успішно завершений. Сьогодні деокуповані території Хорватії розвиваються та процвітають, що свідчить про ефективність вжитих заходів.

Цікавим та корисним є також вивчення Громадянська війна в Іспанії (1936-1939), яка мала глибоке коріння і була викликана комплексом політичних, соціальних, етнічних та економічних проблем, які існували в країні протягом багатьох десятиліть. Основними причинами початку цієї війни були:[39]

1. Політичні конфлікти: Іспанія переживала гостру політичну нестабільність після свого зречення від монархії в 1931 році. Різні політичні сили боролись за владу і втілення своїх ідеологічних візій на країну. З одного боку, рухи лівого спрямування, включаючи соціалістів, комуністів і анархістів, які боролись за соціальні реформи та рівність. З іншого боку, консервативні і націоналістичні сили прагнули зберегти традиційний порядок і позицію церкви в суспільстві.

2. Соціальні протиріччя: Іспанія була країною з глибокими соціальними розбіжностями. Багатство і влада були нерівномірно розподілені, з одного боку це були великі промислові барони і феодалами, які контролювали значні земельні площі, або "латифундії", та велике число селян і робітників, які жили в злидєнних умовах, з іншого. Соціальна нерівність та експлуатація стали основою гострих соціальних конфліктів.

3. Релігійні розбіжності: Протягом десятиліть перед початком громадянської війни в Іспанії були наявні конфлікти між католицькою церквою та

прогресивними силами, які прагнули обмежити її вплив і збільшити секулярність країни. Це створило релігійні розбіжності, особливо між правителями іспанської республіки, які проголосили секуляризацію та реформи як основу нової республіки, і консервативними силами, які виступали на захисті релігійних традицій.

4. Регіональні протистояння: У Іспанії було також сильна регіональна розробленість. Різні регіони країни, зокрема Каталонія та Баскія, претендували на більшу автономію або навіть незалежність. Ці прагнення викликали конфлікти з центральною владою та іншими регіонами, що сприяло зростанню напруги всередині суспільства.

5. Зовнішні впливи: Громадянська війна в Іспанії також не обійшлась без зовнішнього впливу. Розуміючи геополітичне значення Іспанії, комуністична СРСР та нацистська Німеччина на пару з фашистською Італією надавали підтримку протилежним сторонам конфлікту, яка включала не лише зброю та амуніцію, а й добровольчі загони, сумарною кількістю близько 100 тис. по обидва боки.

Сукупні людські втрати внаслідок війни становили 450 тис. осіб, із них 320 тис. прибічників республіки та 130 тис. націоналістів. Понад 500 тис. республіканців емігрували. Економіку країни було вщент зруйновано. У 1939 – 1940 рр. сільськогосподарське виробництво становило 21% від рівня 1935 р., а промислове – 31%. Золотий запас країни був переданий СРСР у формі розрахунку за воєнні поставки, а погашення боргів уряду Ф. Франко перед Німеччиною та Італією на суму близько \$1 млрд. було розписано аж до 1967 р [40].

Після завершення Громадянської війни в Іспанії розпочався процес відновлення країни, та реінтеграції деокупованих територій, який був складним і тривалим. Основні напрямки відновлення включали політичну, економічну та соціальну сфери.

1. Політичне відновлення: Завершення війни призвело до перемоги націоналістичних сил під керівництвом Франко, що стало початком встановлення диктатури. Франкістський режим тривав до 1975 року, аж до смерті Франко. У цей період було прийнято нову конституцію, яка встановила парламентську монархію.

Поступово, з розвитком демократичних інституцій, Іспанія відновлювала свою політичну стабільність і розбудовувала демократичне суспільство.

2. Економічне відновлення: Громадянська війна суттєво вплинула на іспанську економіку. Після війни країна пережила період економічного відродження, оскільки було здійснено реформи для привернення інвестицій та підтримки промислового розвитку. Зовнішня допомога від Сполучених Штатів Америки за Маршалловим планом, в більшості і стала запорукою, яка допомогла Іспанії відновити економіку та піднятися з руїн.

3. Соціальне відновлення: Громадянська війна призвела до великої кількості жертв та внутрішньо переміщених осіб. Після війни, країна стала стикатися з великими соціальними проблемами, включаючи масове безробіття, внутрішню міграцію та руйнування інфраструктури. Поступово були запроваджені соціальні програми, спрямовані на поліпшення умов життя населення. Уряд реалізував програми житлового будівництва, особливо для найбільш уразливих груп населення. Також були впроваджені заходи щодо покращення освіти, охорони здоров'я та соціального забезпечення.

Також після завершення війни проводилась так звана “La política de la venganza” (політика помсти), основою якої був закон про політичну відповідальність, який слугував підставою для переслідування колишніх учасників республіканської армії та інших осіб, яких можна було зарахувати до колишніх, чинних або потенційних супротивників правлячого режиму. Понад 300 тис. колишніх учасників республіканського руху були засуджені до примусових робіт, включно з будівництвом меморіалу «Valle de los Caídos» (Долина полеглих) у Гвадаррамських горах за 58 км від Мадрида, яке тривало в 1941-1958 рр [41].

Іспанія має великий потенціал у сфері туризму, і після Громадянської війни уряд зрозумів, що розвиток туризму може стати важливим джерелом доходів для країни та сприяти відновленню зруйнованих територій. Були здійснені заходи для приваблення туристів, включаючи створення нових курортів, відновлення історичних та культурних пам'яток, а також сприяння збереженню природних ландшафтів.

Поступово було здійснено політичні та соціальні реформи, спрямовані на забезпечення більшої свободи та прав людини. Здійснено амністію політичних в'язнів, повернуто громадянські права, інституціоналізовано гарантії прав людини та запроваджено систему демократичних інститутів.

Одним з основних елементів економічної політики Франко був корпоративізм, який передбачав об'єднання роботодавців та працівників в спеціалізовані корпорації, контрольовані державою. Ці корпорації мали регулювати виробництво, заробітну плату та умови праці, але насправді були підконтрольними державі органами, які служили для підтримки режиму Франко.

Також було запроваджено систему централізованого контролю над економікою. Держава мала великий вплив на планування та регулювання господарської діяльності. Були встановлені високі мита та обмеження на зовнішню торгівлю, що обмежувало доступ до зарубіжних товарів та інвестицій. Така політика сприяла збереженню внутрішнього ринку для внутрішніх виробників, але також призвела до ізоляваності та відсталості іспанської економіки.

Поступово Іспанія перейшла з диктатури на демократичний лад, було запроваджено свободу слова, право на збори, свободу преси та інші громадянські свободи. Значний вплив на цей процес мав референдум 1978 року, який призвів до прийняття нової конституції, що встановила демократію та діалог між різними політичними силами країни. Також Іспанія сприяла врегулюванню регіональних конфліктів, шляхом надання більшої автономії регіонам, таким як Каталонія та Баскія, та подальшого розвитку системи федералізму [42].

В цілому, процес відновлення Іспанії після Громадянської війни був складним і поступовим. Зусиллями уряду, міжнародної підтримки та суспільства вдалося відновити країну, побудувати демократичні інститути та досягти високого рівня економічного та соціального розвитку.

Також важливим для дослідження є досвід Чехословаччини після закінчення 2 світової війни, на територіях Судетської області залишалась велика кількість німецького населення, так само як і в Південній Словаччині залишалась велика кількість угорського населення, які в 1938 році стали причиною територіальних

претензій зі сторони Третього Рейху та Угорського королівства, та подальшого припинення існування Чехословацької держави [43].

Після звільнення Чехословаччини в 1945 році від окупаційного режиму нацистської Німеччини, на теренах Чехословацької держави постала нова підконтрольна СРСР держава, після чого почався процес відновлення територій, адже фронт пролягав майже по всій території Чехословаччини, та також ВПС Союзників інтенсивно бомбардували промислові райони, які в більшості своїй були розташовані в регіонах Богемії та Моравії, що призвело до ще більших руйнувань.

Однією з перших директив нової влади, після закінчення війни стала депортація етнічних меншин з території Чехословаччини, задля зменшення міжетнічних конфліктів, позбавлення країни від неблагонадійних елементів, та також конфіскації майна у депортованих задля поповнення бюджету відновлення територій, та передачі вцілілих осель населенню, яке залишилось без житла в наслідок бойових дій.

На підставі Декретів Бенеша, три мільйони етнічних німців були змушені покинути Судетську область, яка була переважно населена етнічними німцями до війни. Хоча як мінімум 200 тисяч працівників заводів та інших виробництв, які були різкими анти-нацистами змогли залишитись. Також у період з 1945 по 1948 роки, після закінчення війни, серед угорського населення, яке мешкали на півдні Словаччини та на схід від Карпат, була проведена масова депортація. Багато угорців були виселені зі своїх домівок та переміщені в Угорщину. Однак, остаточні цифри щодо кількості депортованих угорців є недостовірними і можуть варіюватися залежно від джерел та досліджень [44].

Починаючи з 1945 року, уряд Чехословаччини зосередився на відновленні виробництва та інфраструктури. Було прийнято рішення про націоналізацію промисловості та встановлення соціалістичної економічної системи. Влада взяла під контроль важливі галузі, такі як вугільна, металургійна та хімічна промисловість, залізничний транспорт та інші сфери економіки. Варто також відзначити величезний мінус, в лиці програми Маршала, адже через соціалістичний/комуністичний формат країни та правлячої верхівки,

Чехословаччина не змогла отримати доступ до вигідних кредитів під низький процент від США, що негативно впливало на швидкість реінтеграції територій.

Також проводилась репатріація вимушених працівників, адже багато громадян Чехословаччини були примусово вивезені на примусові роботи під час нацистської окупації. Після війни проводилися репатріаційні заходи для повернення цих людей до країни [45].

У 1950-х роках були проведені колективізація сільського господарства та індустріалізація країни. Чехословаччина стала виробничим центром соціалістичного блоку, що сприяло зростанню промислового виробництва та збільшенню внутрішнього споживання.

Проте, економічний розвиток Чехословаччини в період після війни був також супроводжуваний деякими проблемами. Націоналізація приватного сектору та централізоване планування економіки призвели до скорочення ініціативи на виробництвах та інноваційності. Брак ефективного ринкового механізму та конкуренції викликав проблеми з якістю та ефективністю виробництва, через що чехословацькі товари програвали своїм аналогам в сусідніх країнах таких як ФРН та Австрія [46].

3.2 Удосконалення нормативно-правового забезпечення державної політики щодо реінтеграції тимчасово окупованих територій України

Удосконалення нормативно-правового забезпечення державної політики щодо реінтеграції тимчасово окупованих територій України є важливим завданням для уряду. На нашу думку, найкращим шляхом для удосконалення буде імплементація іноземного досвіду описаного у розділі 3.1.

Хорватський досвід у формуванні нормативно-правового забезпечення щодо окупованих територій складався з наступних пунктів [47]:

1. "Закон про відшкодування за втрату та пошкодження майна внаслідок воєнних операцій та рішень державних органів за часів дії Соціалістичної Федеративної Республіки Югославії та Республіки Сербії" - передбачає компенсацію за втрачене або пошкоджене майно в наслідок збройної агресії. В Україні вже є аналог такого закону, але використання наявного хорватського досвіду для правок є принагідним.

2. "Закон про реєстрацію нерухомості, набутої на підставі права власності". Цей закон був прийнятий з метою встановлення чітких процедур щодо реєстрації власності на окупованих територіях та відновлення правової стабільності.

3. Окрім того, Хорватія використовувала міжнародні механізми для вирішення конфлікту, зокрема, суди та арбітражні процедури. Один з найбільш відомих механізмів - Європейський суд з прав людини, до якого можуть звертатися громадяни Хорватії для захисту своїх прав, включаючи права, пов'язані з окупованими територіями.

4. Після завершення війни були укладені мирні угоди, такі як "Загальна рамкова угода про мир" (Деньова угода), яка була підписана між Хорватією та Сербією у 1995 році. Ці угоди визначають основні положення щодо повернення біженців, реінтеграції окупованих територій та забезпечення безпеки та прав

людини. Дану угоду можна використати як основу, або “донором положень” для майбутньої угоди між Україною та росією (або її спадкоємицею).

5. Система переслідування військових злочинців була створена у співпраці хорватських спецслужб та правоохоронних органів разом з ООН та ЄС, утворивши Міжнародний трибунал для колишньої Югославії (МТКЮ), який був створений для розслідування та притягнення до відповідальності військових злочинців. Крім передачі осіб до МТКЮ, Хорватія також проводила власні судові процеси проти воєнних злочинців. Внутрішні суди займаються розглядом справ злочинів, пов'язаних з війною, злочинів проти людяності та інших серйозних злочинні дії [48].

Тому використання хорватського досвіду в реаліях України, є більш ніж доцільним, зважаючи на подібність конфліктів, та успішну реалізацію власною політики Хорватією. Особливо важливим є досвід переслідування військових злочинців, та утворення міжнародного трибуналу, в чому Україна зробила вже дуже серйозні і успішні кроки.

Іспанський досвід у формуванні нормативно-правового забезпечення щодо окупованих територій складався з наступних пунктів [49]:

1. Особливі декрети каудильйо Франко Ф. : передання місцевої влади військово-польовим судам, задля швидкого відновлення правопорядку на деокупованих територіях.

2. Створення системи трудових/виправних колоній для сепаратистських та комуністичних елементів суспільства, закріплення на законодавчому рівні дискредитації посібників та учасників республіканських та комуністичних течій.

3. Створення громадських проектів, з залученням трудової сили військових злочинців, та зрадників батьківщини.

Зважаючи на давність конфлікту, та на моральні і міжнародні рамки тих часів, у режиму Франко було досить багато ефективних інструментів задля придушення спротиву колишніх ворогів, стабілізації ситуації на деокупованих територіях, та примирення колишніх ворогуючих сторін. Але зважаючи на імперативи 21 століття, з вищенаведених пунктів, Україна зможе використати лише

1 та 2, причому 2 пункт зможе стосуватись лише військових злочинців, та зрадників батьківщини, тобто велика кількість прибічників росії та окупаційної влади зможуть уникнути участі “робочої сили” по відновленню зруйнованих ними територій. Тому найкращим рішенням буде впровадження особливого типу колоній, виключно для вищенаведених груп осіб, який буде націлений на відновлення добробуту українських громадян, які постраждали від збройної агресії росії, та паралельно проводити навчально-виховні роботи серед колишніх зрадників, задля подальшої реабілітації таких, та включення назад у суспільство. Можливість затвердженого на законодавчому рівні дискредитації даних осіб не розглядається.

Також цікавим є нещодавній досвід Іспанії у боротьбі з сепаратистським течіями всередині країни, коли 2017 року іспанському уряду вдалось відновити територіальну цілісність завдяки тимчасовій відміні автономії Каталонії, введені додаткових сил правопорядку, назначені префекта від уряду замість місцевого обраного голови. Що стало можливим завдяки статті 2 Конституції Іспанії “Конституція базується на непорушному об'єднанні всіх іспанських регіонів, яке гарантує незмінність територіальної цілісності Іспанії”, яка має свій аналог в Українській Конституції, тому користуючись таким прецедентом, ми маємо можливість призупинити, або взагалі скасувати автономію АР Крим [50].

Чехословацький досвід у формуванні нормативно-правового забезпечення щодо окупованих територій складався з наступних пунктів [51]:

1. Законодавча резолюція про забезпечення прав та інтересів громадян, які проживають на територіях, що були окуповані нацистською Німеччиною. Цей закон передбачав реабілітацію громадян, які були переслідувані під час окупації, а також компенсацію за збитки, завдані їхнім майну (1946 р.).

2. Заборона на колаборацію: Декрети Бенеша встановлювали заборону на колаборацію з нацистськими окупантами, зокрема встановлювалася важка кримінальна відповідальність за допомогу нацистам або зраду державних інтересів.

3. Націоналізація промисловості та землі: передбачали націоналізацію підприємств, які належали колишнім нацистським та колабораційним елементам,

а також земельних ділянок, які належали німецьким колоністам. Це дало змогу державі збільшити свій контроль над економікою та забезпечити ресурси для відновлення країни (Декрети Бенеша).

4. Депортація ненадійних соціальних елементів: передбачала виселення німецького та угорського населення з Чехословаччини та конфіскацію їх майна. Це було спричинене тим, що німецьке та угорське населення активно підтримувало нацистську окупацію та вчиняло злочини проти чеського та словацького населення.

5. Реабілітація жертв: Декрети Бенеша передбачали реабілітацію жертв нацистської окупації, зокрема єврейської громади та інших національних меншин.

6. Відновлення культурної спадщини: Декрети Бенеша передбачали значні потуги в сторону відновлення національної свідомості та підтримку культурних інституцій.

Декрети Бенеша відіграли важливу роль у відновленні Чехословаччини після другої світової війни. Однак, деякі з положень декретів стали об'єктом критики, зокрема, щодо депортацій, а саме виселення німецького та угорського населення з країни. Багато німецьких міст та сіл були спустошені, що призвело до розбрату між чеським та німецьким населенням. Це було прямим порушенням прав людини та громадянських свобод. Однак, в цілому, декрети Бенеша безперечно допомогли відновити національну незалежність та забезпечити стабільність та економічний розвиток країни в перші роки після закінчення другої світової війни [52].

В цілому даний досвід є дуже корисним не лише для вивчення, а й можливий до застосування в сучасних українських реаліях. Окремо слід виділити досвід депортації населення, тому що починаючи з 2014 року, на непідконтрольні території України, переїхала на постійне місце проживання велика кількість російських громадян, також велика частина місцевого населення змінило своє громадянство з українського на російське. Не слід також забувати за сотні тисяч депортованих у глиб росії українців які опинились під окупацією після 24.02.2022. Тому важливим буде реалізувати політику депортації російського населення, яке переїхало на тимчасово окуповані території України починаючи з 2014 року, з

подальшою конфіскацією усього майна, але лише після підтвердження факту їхньої непричетності до військових злочинів, та злочинів над людяністю.

Стосовно інших пунктів, то безперечно важливим є повна націоналізація та конфіскація усього майна колаборантів, та активів компаній які функціонували на непідконтрольних територіях. Т.я. кримінальна відповідальність за колабораціонізм уже затверджена в Конституції України, важливим буде зосередження зусиль на відновленні національної та культурної спадщини, разом з національною свідомістю місцевого населення.

Тому спираючись на вище проаналізований міжнародний досвід, ми пропонуємо наступні нормативно-правові акти для імплементації в нормативно-правове забезпечення державної політики України щодо реінтеграції тимчасово окупованих територій”:

- аналог “Загальної рамкової угоди про мир” (Деньова угода). Ця угода буде визначати основні положення щодо повернення біженців, реінтеграції окупованих територій та забезпечення безпеки та прав людини. Дану угоду можна використати як основу, або “донором положень” для майбутньої угоди між Україною та росією (або її спадкоємицею).

- особливі декрети від Президента: передання місцевої влади військово-польовим судам, задля швидкого відновлення правопорядку на деокупованих територіях;

- закон про впровадження особливого типу колоній для колаборантів та військових злочинців, діяльність яких буде націлена на відновлення добробуту українських громадян, які постраждали від збройної агресії росії, та паралельно проводити навчально-виховні роботи серед колишніх зрадників, задля подальшої реабілітації таких, та включення назад у суспільство;

- закон про депортацію усього російського населення з деокупованих територій, яке переїхало на проживання туди починаючи з 2014 року, з подальшою конфіскацією усього майна, але лише після підтвердження факту їхньої непричетності до військових злочинів, та злочинів над людяністю;

- закон про відновлення культурної спадщини на деокупованих територіях, та реабілітацію жертв російської окупації, зокрема національних меншин.

Виходячи з вище зазначеного, існує досить великий спектр можливостей для можливого розширення та удосконалення нормативно-правового забезпечення державної політики щодо реінтеграції тимчасово окупованих територій України, за рахунок досвіду європейських країн з різноманітним, але подібним до нашого досвідом. Та імплементація цього досвіду має спиратися, в першу чергу, на сучасні українські реалії, та кращі практики цивілізованого світу.

ВИСНОВКИ

У кваліфікаційній бакалаврській роботі було досліджено особливості державної політики щодо реінтеграції тимчасово окупованих територій в Україні, її нормативно-правову базу, механізми реалізації, повноваження органів публічної влади, які опікуються цим питанням та міжнародний досвід.

На основі проведеного дослідження, було виконано усі поставлені завдання, та сформульовано наступні висновки і рекомендації:

1. З'ясовано сутність та поняття державної політики щодо реінтеграції тимчасово окупованих територій. Державна політика щодо реінтеграції тимчасово окупованих територій має на меті відновлення суверенітету та контролю держави над цими територіями, які були втрачені в результаті окупації. Сутність цієї політики полягає в прийнятті заходів і стратегій для відновлення територіальної цілісності держави. Основні компоненти державної політики щодо реінтеграції тимчасово окупованих територій включають: політичні, дипломатичні, економічні, соціальні та воєнні заходи.

2. Розкрито організаційно-управлінські механізми реалізації державної політики щодо реінтеграції тимчасово окупованих територій. Органи публічної влади відіграє ключову роль у виробленні та реалізації державної політики щодо реінтеграції тимчасово окупованих територій. Центральним органом влади у цій сфері є Міністерство з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України, яке забезпечує формування та реалізацію відповідної політики, стратегії реінтеграції, здійснює координацію роботи всіх відповідних органів, контролюють процес реалізації політики та забезпечують її відповідність законодавству.

Діяльність органів публічної влади спрямована на забезпечення захисту прав та інтересів громадян, які проживають на тимчасово окупованих територіях; формування та реалізація програм зі стабілізації, та планування розвитку тимчасово окупованих територій; повернення депортованих та викрадених громадян України; участь у переговорах та міжнародних форумах щодо реінтеграції

тимчасово окупованих територій; встановленні контролю за транзитом товарів та послуг через лінію розмежування; гарантування дотримання прав людини та міжнародних прийнятих норм на тимчасово окупованих територіях; організація гуманітарної допомоги та відновлення інфраструктури на тимчасово окупованих територіях; співпраця з міжнародними організаціями та партнерами з питань дотичних до реінтеграції тимчасово окупованих територій.

3. Охарактеризовано нормативно-правові засади державної політики щодо реінтеграції тимчасово окупованих територій, що дало змогу виділити основу її нормативно-правової бази, а саме: Закон України "Про відновлення державного суверенітету України на тимчасово окупованих територіях Донецької та Луганської областей", прийнятий у 2014 році; "Стратегія деокупації та реінтеграції тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим та міста Севастополя" затверджену 2021 року; Закон України "Про місцеві вибори" від 22 березня 2022 року № 2383-IX, який встановлює правила проведення виборів на тимчасово окупованих територіях. Саме ці нормативно-правові акти на нашу думку є найважливішими, і слугують основою досліджуваної нами політики

4. Проаналізовано кращі практики міжнародного досвіду реалізації державної політики щодо реінтеграції тимчасово окупованих територій - досвід Хорватії, Іспанії та Чехословаччини, що дало змогу дійти наступних висновків. В сучасному світі, задля встановлення справедливості та верховенства права, та також відновлення територіальної цілісності, необхідно залучати міжнародні інституції, міжнародну фінансову, гуманітарну та військову підтримку. Особливо це стосується фінансової підтримки, адже завдяки цьому аспекту буде змога успішно утримувати реінтеграційні проекти, та сам процес.

Найкращим зразком для України є Хорватія, зважаючи на схожість конфліктів та історію країн. Головним чином цей досвід є корисним в плані реалізації політики реінтеграції деокупованих територій, з подальшим їх відновленням (включаючи компенсації, виплати тощо) за кошт міжнародних партнерів, та репатріації місцевого населення, на ряду з організацією військового трибуналу для військових злочинців, разом з переслідуванням колаборантів.

5. Визначено шляхи удосконалення державної політики щодо реінтеграції тимчасово окупованих територій України з врахуванням зарубіжного досвіду. Доцільним буде імплементація таких нормативно-правових актів:

- особливі декрети від Президента: передання місцевої влади військово-польовим судам, задля швидкого відновлення правопорядку на деокупованих територіях;
- закон про впровадження особливого типу колоній для колаборантів та військових злочинців, діяльність яких буде націлена на відновлення добробуту українських громадян, які постраждали від збройної агресії росії, та паралельно проводити навчально-виховні роботи серед колишніх зрадників, задля подальшої реабілітації таких, та включення назад у суспільство;
- закон про депортацію усього російського населення з деокупованих територій, яке переїхало на проживання туди починаючи з 2014 року, з подальшою конфіскацією усього майна, але лише після підтвердження факту їхньої непричетності до військових злочинів, та злочинів над людяністю;
- закон про відновлення культурної спадщини на деокупованих територіях, та реабілітацію жертв російської окупації, зокрема національних меншин.

Обрана нами тема є надзвичайно актуальною в наш час, та безперечно є одним з пріоритетних напрямків для дослідження та удосконалення в межах державобудування.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Орел М. Г. Держава вже не – "територія суверена", а "територія конкуренції". *Наука та наукознавство*. 2020. № 3 (109). С. 151–153.
2. Дудка Т. Самовизначення народів (націй) чи територіальна цілісність?. *The results of scientific mind's development: 2019 / chair А. Гаркуша*. 2019. URL: <https://doi.org/10.36074/22.12.2019.v2.34>.
3. Деякі питання Міністерства з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій : Постанова Кабінету Міністрів України від 08.06.2016 р. № 376 : станом на 18 лют. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/376-2016-п#Text>.
4. Жумаділов А. Реінтеграція Криму: методологічні аспекти. *Національна безпека і оборона*. 2014. № 5/6 (148/149). С. 97–99.
5. С.м. Д., В.в. К. Державна політика з забезпечення безпеки інформаційного середовища. *Bulletin of the national university of civil protection of ukraine. series: public administration*. 2021. № 1(14)2021. URL: <https://doi.org/10.52363/2414-5866-2021-1-1> (дата звернення: 18.05.2023).
6. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 11 березня 2021 року «Про Стратегію деокупації та реінтеграції тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим та міста Севастополя» : Указ Президента України від 11 березня 2021 року №117/2021. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/1172021-37533>.
7. Огляд видатків бюджету // Мінрегіонрозвитку. 2014-2023. URL: <https://www.minregion.gov.ua/napryamki-diyalnosti/derzhavna-rehional-na-polityka/derzhavniy-fond-regionalnogo-rozvitku/stan-vikoristannya-koshtiv-dfrr/>.
8. Андріяш В.І. Державна політика: концептуальні аспекти визначення / Державне управління: удосконалення та розвиток. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=626>.

9. Кучеренко О. Державна політика: аналіз сучасних політологічних концепцій / Актуальні проблеми реформування державного управління в Україні : Мат. наук.-практ. конф. К. : Вид-во УАДУ, 1997. С. 279-281.
10. Бондаренко О. Національно-культурний аспект економічної життєдіяльності українського соціуму. *Актуальні проблеми духовності*. 2017. № 11. С. 336–343. URL: <https://doi.org/10.31812/apd.v0i11.1764>.
11. Янковська Д. Освіта для миру – освіта в діалозі. *Освіта дорослих: теорія, досвід, перспективи*. 2020. Т. 1, № 15. С. 55–66. URL: [https://doi.org/10.35387/od.1\(15\).2019.55-66](https://doi.org/10.35387/od.1(15).2019.55-66).
12. Про Стратегію деокупації та реінтеграції тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим та міста Севастополя : Рішення Ради національної безпеки і оборони України від 11 берез. 2021 р. № 117/2021. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/1172021-37533>.
13. Валеріївна Г. Є. Реінтеграція ветеранів АТО/ООС: стратегія, виклики, перепони : master's thesis. 2019. 107 с. URL: <https://ela.kpi.ua/handle/123456789/30764>.
14. Яківчук Ж. В. Правове регулювання статусу тимчасово окупованих територій : thesis. 2018. URL: <http://er.nau.edu.ua/handle/NAU/34725>.
15. Малоголова Т. Публічна політика та публічна влада: концептуальні підходи до аналізу. *Геополітика України: історія і сучасність*. 2019. № 1(22). С. 203–225. URL: [https://doi.org/10.24144/2078-1431.2019.1\(22\).203-225](https://doi.org/10.24144/2078-1431.2019.1(22).203-225).
16. Мороз Н. С. Державна інформаційна політика України у сфері інформатизації діяльності органів державної влади. *Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Серія: юридичні науки*. 2015. № 825. С. 42–47.
17. Про внесення змін до деяких наказів Міністерства з питань реінтеграції тимчасово окупованих територій України : Наказ М-ва з питань реінтеграції тимчасово окуп. територій України від 04.01.2022 р. № 1. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0239-22#Text>.

18. Kaminska N. V. Деокупація як інструмент відновлення територіальної цілісності України: загальнотеоретична характеристика та тенденції законотворчості. *Scientific papers of the legislation institute of the verkhovna rada of ukraine*. 2022. № 1. С. 50–69.
URL: <https://doi.org/10.32886/instzak.2022.01.06>.
19. Конституція України. <https://www.president.gov.ua/>.
URL: <https://www.president.gov.ua/documents/constitution> (дата звернення: 17.03.2023).
20. Про державний кордон України. *Офіційний вебпортал парламенту України*.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1777-12#Text> (дата звернення: 17.03.2023).
21. Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства. *Офіційний вебпортал парламенту України*.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3773-17#Text> (дата звернення: 17.03.2023).
22. Про Збройні Сили України. *Офіційний вебпортал парламенту України*.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1934-12#Text> (дата звернення: 17.03.2023).
23. Про громадянство України. *Офіційний вебпортал парламенту України*.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2235-14#Text> (дата звернення: 17.03.2023).
24. Про особливості державної політики із забезпечення державного суверенітету України на тимчасово окупованих територіях у Донецькій та Луганській областях. *Офіційний вебпортал парламенту України*.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2268-19> (дата звернення: 17.03.2023).
25. Про тимчасові заходи на період проведення антитерористичної операції. *Офіційний вебпортал парламенту України*.
URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1669-18#Text> (дата звернення: 17.03.2023).

26. Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України. *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1207-18#Text> (дата звернення: 17.03.2023).
27. Про національну безпеку України. *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19#Text> (дата звернення: 17.03.2023).
28. Кримінальний кодекс України. *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 17.03.2023).
29. Камінська Н. В., Демиденко В. О. Механізм деокупації та реінтеграції тимчасово окупованої території України: проблеми комплексного забезпечення. Невідкладні заходи з протидії російській агресії з Криму: політичні, юридичні, економічні, управлінські та соціальні аспекти : матеріали наук.-практ. конф. (Київ, 4 вересня 2018 р.). Київ-Одеса : Фенікс, 2018. С. 65–69.
30. Камінська Н. В. Деокупація як інструмент відновлення територіальної цілісності України: загальнотеоретична характеристика та тенденції законотворчості. Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України. 2022. № 1. С. 50–69. DOI: <https://doi.org/10.32886/instzak.2022.01.06>.
31. Про місцеві вибори. *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/595-19#Text> (дата звернення: 17.03.2023).
32. Про внесення змін до деяких законів України щодо регулювання правового режиму на тимчасово окупованій території України. *Офіційний вебпортал парламенту України*. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2217-20#Text> (дата звернення: 17.03.2023).
33. Мовчан П. П. Державна політика щодо національної ідентичності в Україні: організаційно-правовий аспект. *Інвестиції: практика та досвід*. 2016. № 2, січ. С. 77–80.

- 34.Рішення Сабору Республіки Хорватія про розрив усіх державно-правових зв'язків із іншими республіками й областями СФРЮ від 08.10.1991 р. URL: <http://www.sabor.hr/Default.aspx?art=15019>.
- 35.Radelic Z., Marijan D., Baric N., Bing A. Stvaranje hrvatske drzave i Domovinski rat. Zagreb, 2016. S. 82.
- 36.Europeans warns on Yugoslav split. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nytimes.com/1991/06/26/world/europeans-warn-on-yugoslav-split.html?ref=croatia>; Zimmerman W. Izvori jedne katastrofe. Prevod sa engleskog. Zagreb, 2016. S. 144.
- 37.«Država preuzela otplatu dugova brodogradilišta: Iz džepa poreznih obveznika uzet će 11,3 milijardi kn». Vecerni list, 12.05.2011 URL: <http://www.jutarnji.hr/brodogradilista--restrukturiranje--drzava-preuzela-otplatu-dugovabrodogradilista-od-cak-11-3-milijardi-kuna/945463/>.
- 38.War Crimes, Conditionality and the EU integration in Western Balkans, Challiot Papers, br. 116, lipanj 2019, p. 5.
- 39.Gómez Yáñez J.A. Bibliografía básica sobre la transición democrática en España / J.A. Gómez Yáñez. // Sistema: Revista de ciencias sociales. 2015. N° 68-69. P. 149-174;
- 40.Roman Roman A. Bibliografia reciente sobre la transicion a la democracia en España / A. Roman Roman, J. M. Sanchez Estevez // Aula. 2016. Vol. VI. P. 269-300; Tusell Gómez J. Historiografía: ¿qué hubiera pasado si...? / J. Tusell Gómez // La Aventura de la historia. 2015. N° 77. P. 92-97.
- 41.Tavares de Almeida P., Costa Pinto A., Gina Bermeo N. (eds.). Who Governs Southern Europe?: Regime Change and Ministerial Recruitment, 1850-2000. – London, Portland, OR : Frank Cass, 2017. – 242 p.
- 42.Sánchez-Cuenca I. Terrorist Violence and Popular Mobilization: The Case of the Spanish Transition to Democracy / I. Sánchez-Cuenca, P. Aguilar // Politics & Society. 2019. Vol. 37, no. 3. P. 428-453.
- 43.Вовканич І. І. Чехословаччина в 1945-1948 рр.: Нарис історії перехідного періоду. Ужгород: Вид-во В. Падяка, 2016. 350 с.

44. Pehr M. Edvard Beneš a Slovensko / M. Pehr // Roky prelomu: Slovensko v rokoch 1945-1948. Trnava: Univerzita sv. Cyrila a Metoda, 2015. S. 241-264.
45. Jakub Grossmann/ Štěpán Jurajda/ Felix Roesel // Forced Migration, Staying Minorities, and New Societies: Evidence from Post-War Czechoslovakia. Bonn, 2021. Zv I. – S. 34-36.
46. Suppan, A. (2016): “Austrians, Czechs, and Sudeten Germans as a Community of Conflict in the Twentieth Century,” Center for Austrian Studies Working Paper 06-1, Institute for Modern History, University of Vienna, Vienna.
47. «Bramerc: Nema otvorenih pitanja između Hrvatske i tužilaštva». Blic online, 03.05.2012 . URL: <http://www.blic.rs/Vesti/Politika/320310/Bramerc-Nema-otvorenih-pitanja-izmedju-Hrvatskei-tuzilastva>.
48. Pavlaković, Vjeran (2010) ‘Croatia, the International Criminal Tribunal for the former Yugoslavia, and General Gotovina as a Political Symbol’, Europe-Asia Studies, 62: 10, p. 1718.
49. Esteban Jorge de y Guerra Luis Lopes. La crisis del Estado franquista. Barcelona: Planeta, 2017. P. 59.
50. Ledesma J. L. Del pasado oculto a un pasado omnipresente: las violencias en la Guerra Civil y la historiografía reciente // Revista de Historia Jerónimo Zurita. № 84. 2019. P. 163–188.
51. Semrad, A. (2015): “Immigration and Educational Spillovers: Evidence from Sudeten German expellees in Post-war Bavaria,” Discussion Papers in Economics, University of Munich, Department of Economics, Munich.
52. Jurajda, Š. and D. Kovač (1995): *Ústavní soud České republiky - oficiální webové stránky*. URL: https://www.usoud.cz/fileadmin/user_upload/ustavni_soud_www/Decisions/pdf/PI%20US%2014-94.pdf.

ДОДАТКИ

Додаток А

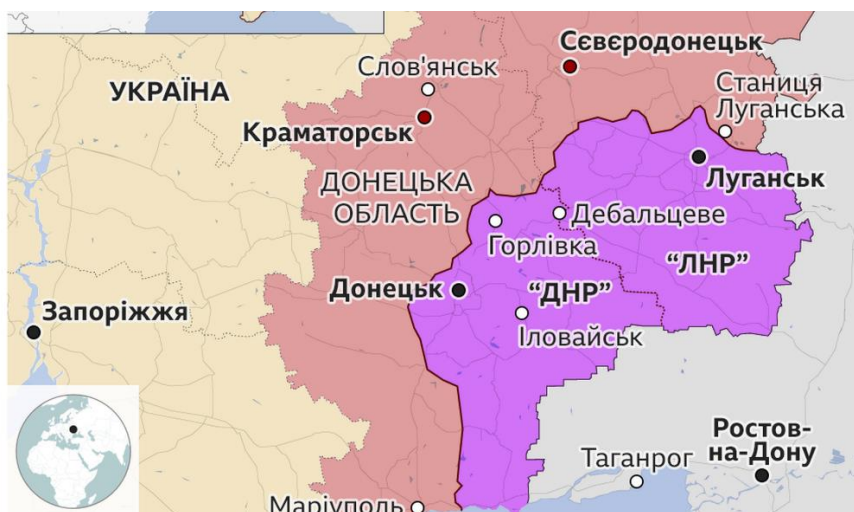

Рис.А1 – “Території України, які були окуповані рф та її сателітами, включно з АР Крим (на мапі не зазначено) до 24.02.2022”

Джерело: Путін: Росія визнала "ДНР" та "ЛНР" у кордонах цілих областей - BBC News Україна. BBC News Україна. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/news-60475354> (дата звернення: 17.03.2023).

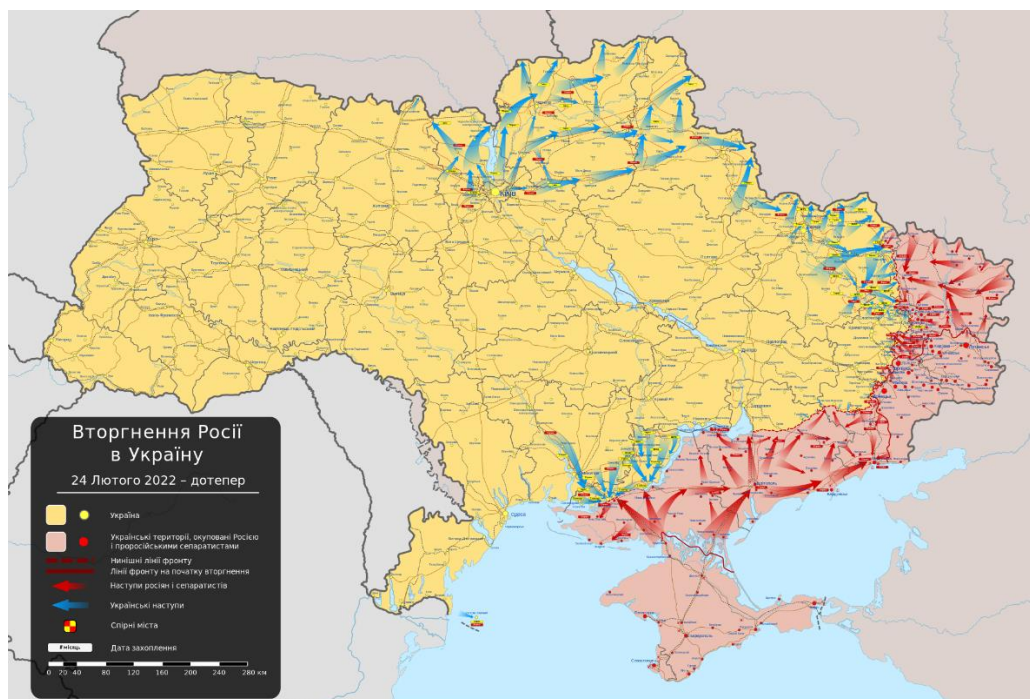
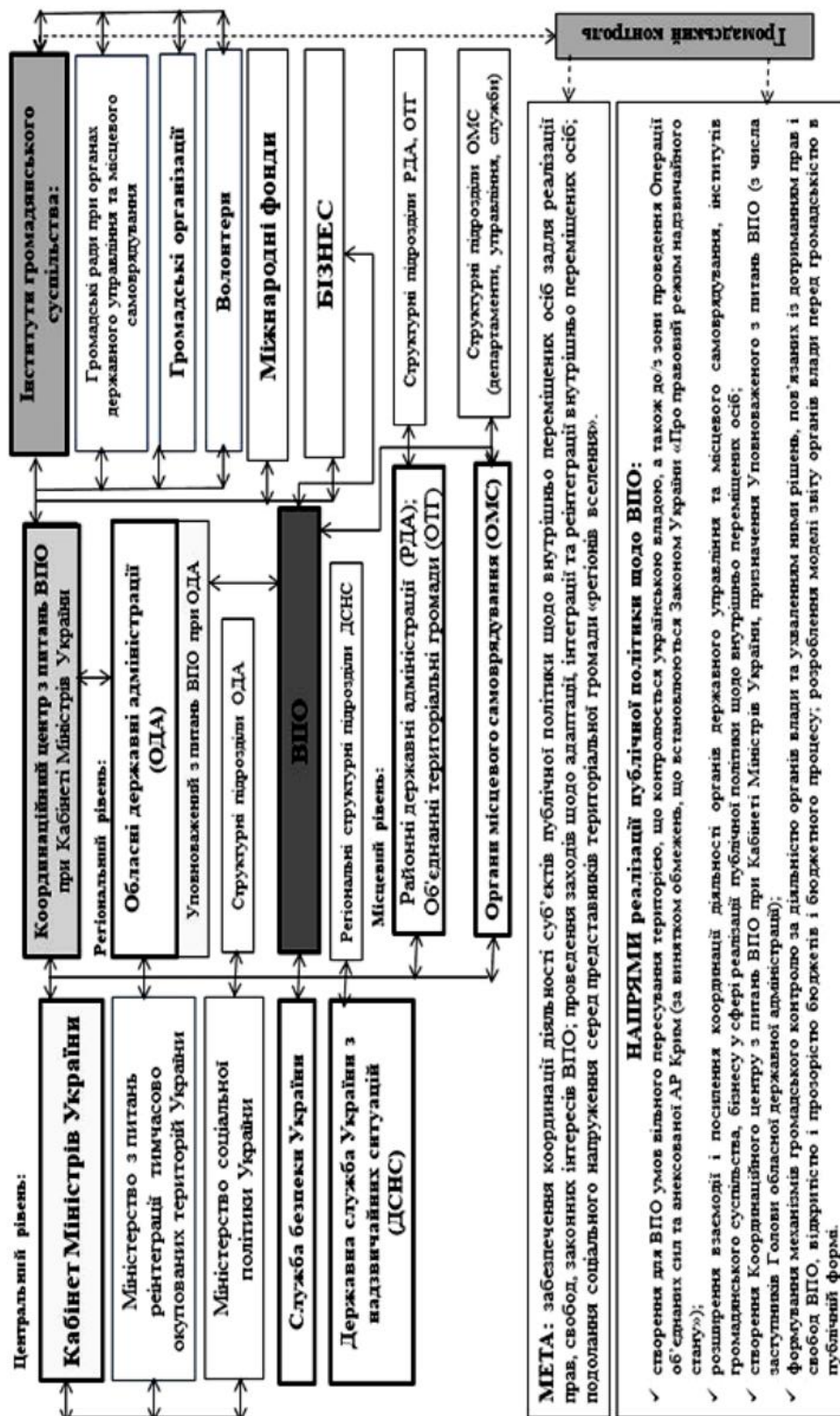

Рис.А2 – “Території і міста України, тимчасово окуповані рф після 24.02.22”

Джерело: Учасники проєктів Вікімедіа. Тимчасово окуповані території України – Вікіпедія. Вікіпедія. URL: https://uk.wikipedia.org/wiki/Тимчасово_окуповані_території_України (дата звернення: 17.07.2023).

Таб.Б1 – “Модель публічної політики щодо ВПО в Україні”

Джерело: ІФНТУНГ | Івано-Франківський національний технічний університет нафти і газу.

URL: https://nung.edu.ua/sites/default/files/2021-11/Kapinus%20_%20aref.pdf (дата звернення: 17.03.2023).

Рис.В1 – “Території які контролювали так звані “Сербська Країна” та “Республіка Сербська” станом на 1993 рік”

Джерело: File:Territories controlled by the Republic of Srpska and Republic of Serbian Krajina in 1993 hr.png

- Wikimedia Commons. Wikimedia Commons.

URL: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Territories_controlled_by_the_Republic_of_Srpska_and_Republic_of_Serbian_Krajina_in_1993_hr.png (дата звернення: 17.03.2023).

Рис.В2 – “Території які контролювали Франкісти (піщаний) та Республіканці (фіолетовий, рожевий, тілесний) станом на 1936”

Джерело: Matthews J. *Soldados a la fuerza. Reclutamiento obligatorio durante la Guerra Civil, 1936–1939* / J. Matthews. – Madrid: Alianza Editorial, 2013. – 353 p.

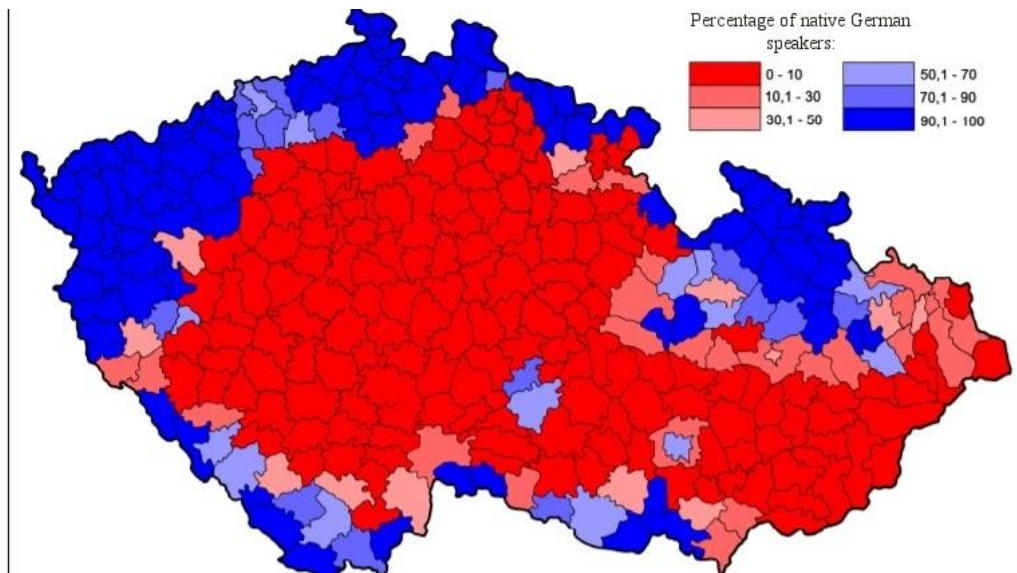

Рис.В2 – “Території на яких проживало німецьке населення (синій колір) до депортації, 1936 рік”

Джерело: *German-speaking inhabitants of the Czech lands. Czech Genealogy for Beginners.* URL: <http://czechgenealogy.nase-koreny.cz/2020/04/german-speaking-inhabitants-of-czech.html> (date of access: 18.05.2023).

Форма короткого звіту подібності
за результатами перевірки кваліфікаційної роботи
антиплагіатною інтернет-системою Unicheck

Ім'я користувача:
Національної економіки та публічного управління О...

ID перевірки:
1015296446

Дата перевірки:
29.05.2023 10:41:16 EEST

Тип перевірки:
Doc vs Internet + Library

Дата звіту:
29.05.2023 13:26:53 EEST

ID користувача:
100005719

Назва документа: KNEPU_antiplag_EA-401_bak2023_Ємець

Кількість сторінок: 46 Кількість слів: 9849 Кількість символів: 78657 Розмір файлу: 106.30 KB ID файлу: 1014968400

14.4%
Схожість

Найбільша схожість: 6.21% з Інтернет-джерелом (<http://elar.naiau.kiev.ua/bitstream/123456789/21833/1/%d0%a8%d0%..>)

13.5% Джерела з Інтернету 261 Сторінка 48

5.05% Джерела з Бібліотеки 216 Сторінка 51

0% Цитат

Вилучення цитат вимкнене

Вилучення списку бібліографічних посилань вимкнене

0%
Вилучень

Немає вилучених джерел